

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra trestního práva

Tomáš Rejtek

Ochranné léčení a zabezpečovací detence

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. JUDr. Mgr. Jana Navrátilová, Ph.D.

Hradec Králové, prosinec 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

.....

Tomáš Rejtek

Na tomto místě bych rád vyjádřil poděkování vedoucí mé diplomové práce, paní doc. JUDr. Mgr. Janě Navrátilové, Ph.D. za vedení a připomínky k mé práci.

Dále bych rád poděkoval panu plukovníku Mgr. Josefu Balážovi, vrchnímu radovi pověřenému vedením Ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně, za umožnění exkurze v tomto ústavu a také nadporučíku Mgr. Petru Kalvodovi a primáři detenčního ústavu MUDr. Vladimíru Smékalovi za provedení interiéry a exteriéry ústavu a za cenné informace.

OBSAH

ÚVOD	6
1. OCHRANNÁ OPATŘENÍ	7
1.1 OCHRANNÁ OPATŘENÍ OBECNĚ	7
1.2 OCHRANNÁ OPATŘENÍ A TRESTY	8
1.3 OCHRANNÁ OPATŘENÍ V ČESKÉM PRÁVU	8
1.3.1 ZABRÁNÍ VĚCI NEBO JINÉ MAJETKOVÉ HODNOTY	8
1.3.2 OCHRANNÁ VÝCHOVA	9
1.4 HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANNÝCH OPATŘENÍ	11
1.5 OBECNÉ POJMY	13
1.5.1 NEPŘÍČETNOST	13
1.5.2 ZMENŠENÁ PŘÍČETNOST	14
1.5.3 NEBEZPEČNOST POBYTU PACHATELE NA SVOBODĚ	15
1.5.4 ZNALECKÉ POSUDKY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	16
1.5.5 ZNEUŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY	17
2. OCHRANNÉ LÉČENÍ	18
2.1 POJEM OCHRANNÉHO LÉČENÍ	18
2.2 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ	19
2.2.1 OBLIGATORNÍ UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ	20
2.2.2 FAKULTATIVNÍ UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ	21
2.3 FORMY OCHRANNÉHO LÉČENÍ	21
2.4 TYPY OCHRANNÉHO LÉČENÍ	22
2.4.1 OCHRANNÉ LÉČENÍ PSYCHIATRICKÉ	23
2.4.2 OCHRANNÉ LÉČENÍ SEXUOLOGICKÉ	23
2.4.3 OCHRANNÉ LÉČENÍ PROTIALKOHOLNÍ	24
2.4.4 OCHRANNÉ LÉČENÍ PROTITOXIKOMANICKÉ	24
2.5 VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ	25
2.5.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU OCHRANNÉHO LÉČENÍ	25
2.5.1.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU ÚSTAVNÍHO OCHRANNÉHO LÉČENÍ ...	26
2.5.1.2 NAŘÍZENÍ VÝKONU AMBULANTÍHO OCHR. LÉČENÍ	27
2.5.2 VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ A NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ SVOBODY	27
2.5.3 UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU OCHRANNÉHO LÉČENÍ	29
2.6 TRVÁNÍ A UKONČENÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ	30
3. ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	32
3.1 POJEM ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	32
3.2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	33
3.3 UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	36
3.3.1 OBLIGATORNÍ UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	37
3.3.2 FAKULTATIVNÍ UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	38
3.3.3 JUDIKATURA V OBLASTI ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	39
3.4 VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	40
3.4.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	41
3.4.2 VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE A NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ SVOBODY	42
3.4.3 STRUKTURA VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	43
3.4.4 KOMPLEXNÍ ZPRÁVA	45

3.4.5 PRÁVA A POVINNOSTI CHOVCŮ VE VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	46
3.4.5.1 PRÁVA V SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNICKÉ OBLASTI	46
3.4.5.2 OSOBNÍ PRÁVA CHOVCŮ	47
3.4.5.3 ZAMĚSTNÁVÁNÍ CHOVCŮ	48
3.4.5.4 POVINNOSTI A OMEZENÍ NĚKTERÝCH PRÁV CHOVCŮ	48
3.4.6 AKUTNÍ A OMEZUJÍCÍ OPATŘENÍ PŘI VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	49
3.4.7 UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	50
3.5 TRVÁNÍ A UKONČENÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	51
3.6 OBHAJOBA OSOB V ZABEZPEČOVACÍ DETENCI	52
3.7 ÚPRAVA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V NĚKTERÝCH ZAHRANIČNÍCH PRÁVNÍCH ŘÁDECH	54
3.7.1 ZABEZPEČOVACÍ DETENCE VE SLOVENSKÉ REPUBLICE	54
3.7.2 ZABEZPEČOVACÍ DETENCE VE SPOLKOVÉ REPUB. NĚMECKO	55
3.7.3 ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V NIZOZEMSKÉM KRÁLOVSTVÍ	57
4. PŘEMĚNY OCHRANNÉHO LÉČENÍ A ZABEZPEČOVACÍ DETENCE ...	58
4.1 ZMĚNY FORMY OCHRANNÉHO LÉČENÍ	59
4.2 PŘEMĚNA ÚSTAVNÍHO OCHRANNÉHO LÉČENÍ NA ZABEZPEČOVACÍ DETENCI	59
4.3 PŘEMĚNA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE NA OCHRANNÉ LÉČENÍ	61
5. PROBLEMATIKA UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ A ZABEZPEČOVACÍ DETENCE MLADISTVÝM A DĚTEM MLADŠÍM PATNÁCTI LET	62
5.1 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ MLADISTVÝM A DĚTEM MLADŠÍM PATNÁCTI LET	64
5.1.1 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ MLADISTVÝM	64
5.1.2 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ DĚTEM MLADŠÍM PATNÁCTI LET	65
5.2 UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE MLADISTVÝM	66
6. VAZEBNÍ VĚZNICE A ÚSTAV PRO VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE BRNO	67
6.1 DETENČNÍ ÚSTAV	67
6.2 CHOVCANCI	69
6.3 DENNÍ REŽIM CHOVCŮ	70
6.4 ZABEZPEČOVACÍ DETENCE DE LEGE FERENDA	71
ZÁVĚR	72
SEZNAM ZKRATEK	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
SEZNAM PŘÍLOH	78
PŘÍLOHY	78
ABSTRACT – PROTECTIVE THERAPY AND PREVENTIVE DETENTION	81
KLÍČOVÁ SLOVA – KEY WORDS	82

ÚVOD

Moje diplomová práce se týká ochranného léčení a zabezpečovací detence, tedy institutů trestního práva, sankcí zařazených do skupiny ochranných opatření. Tyto instrumenty se v mnohém podobají trestům, jsou však také v řadě svých znaků odlišné. Typické pro ochranná opatření je fakt, že se obvykle ukládají osobám, které mají z různých důvodů a v nestejně míře narušené duševní schopnosti, což u nich omezuje či dokonce vylučuje použití klasických trestů. Současně je u nich zvýšená snaha o normalizaci psychického stavu osob, jimž jsou ukládána, a o následnou resocializaci.

Na začátku mé práce se chci věnovat přiblížení ochranných opatření jako celku a vyjádření jejich rozdílných specifík vzhledem k trestům. Neopomenu menší exkurz do historie ochranných opatření na našem území, ať už v československém nebo rakouském právním řádu. Rád bych také krátce zmínil ostatní ochranná opatření mimo ochranného léčení a zabezpečovací detence. V úvodních kapitolách se chci také zaměřit na výklad některých právních termínů, které se v této oblasti hojně využívají, jako je např. nepřičetnost nebo zneužívání návykových látek.

Stěžejní částí mé diplomové práce jsou kapitoly Ochranné léčení a Zabezpečovací detence, které se zabývají těmito instituty, konkrétně jejich základním popisem, variantami jejich ukládání, formami a typy (u ochranného léčení), výkonem, trváním a možnostmi jejich ukončení. V kapitole věnované zabezpečovací detenci se budu také zabývat teoretickými východisky vzniku tohoto ochranného opatření, neboť se jedná o velmi mladý právní institut. Zabrousím i do právní úpravy v některých jiných evropských státech. Do diplomové práce zahrnu i některá důležitá soudní rozhodnutí Nejvyššího soudu. Rád bych se pokusil o jisté srovnání jednotlivých aspektů těchto dvou nástrojů trestního práva.

V neposlední řadě se chci podrobněji věnovat problematice přeměn ochranného léčení a zabezpečovací detence a úskalím ukládání těchto ochranných opatření mladistvým a dětem mladším patnácti let.

Mám v plánu také návštěvu a exkurzi v Ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně, kde bych se rád blíže seznámil s chodem ústavu a pohovořil s některými pracovníky a získal tak praktickou představu o výkonu zabezpečovací detence.

1. OCHRANNÁ OPATŘENÍ

1.1 OCHRANNÁ OPATŘENÍ OBECNĚ

Ochranná opatření jsou právními instituty, kterými společně s tresty právní řád reaguje na protiprávní činy fyzických osob směřující proti zájmům chráněným trestním právem. Tyto právní nástroje jsou odpovědí, trestněprávním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného.¹ Vedle trestů se jedná o samostatnou kategorii trestněprávních sankcí. Je možné je ukládat jak trestněprávně odpovědným pachatelům, taktéž i těm, kteří trestní odpovědnost nemají, ale i osobám, které na trestném činu nebo činu jinak trestném nemají žádný podíl (v případě ochranného opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty, popř. náhradní hodnoty a zabrání spisů a zařízení). Ukládají se zejména osobám nepřičetným, zmenšeně přičetným a také těm, které nedosáhly požadovaného věku.²

Ukládání ochranných opatření je také jedním ze způsobů dosažení účelu trestního zákona (kromě pohrůžky, ukládání a výkonu trestů). Ochranná opatření představují zásah do práv a svobod jednotlivce, újmu, která však není jejich funkční složkou, nýbrž integrální součástí. Také proto je mohou ukládat pouze soudy a jsou vynutitelná státní mocí. Obdobně jako u trestů zde platí zásada “nullum crimen, nulla poena sine lege“. Soudy o nich rozhodují vždy podle zákona účinného v době, kdy je takové opatření ukládáno.³

Účelem ochranných opatření je jednak ochrana společnosti, tak také působení na duševní stav pachatele, pokud je to možné. Prevence další trestné činnosti pachatele je sledována pomocí terapeutických, výchovných a v neposlední řadě zabezpečovacích opatření. Míra omezení práv osoby, které se ukládá ochranné opatření, a konečný účel takového opatření závisí vždy na konkrétním případě a mimo jiné na psychickém stavu pachatele. Cílem může být úprava duševního stavu pacienta a jeho resocializace, ovšem také se může jednat o nutnost pachatele izolovat od společnosti. Ochranná opatření v sobě neobsahují morální odsudek činu.

---

¹ JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. s. 422

² NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné – 1. Obecná část. Praha: Aspi Publishing, 2003. s. 385

³ VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 1, s. 1-12

1.2 OCHRANNÁ OPATŘENÍ A TRESTY

Ochranná opatření a tresty jako podskupiny trestněprávních sankcí mají řadu shodných i rozdílných znaků. Obě jsou opatřeními státního donucení, právními následky trestného činu (i když toto u ochranných opatření neplatí vždy), které působí újmu osobě, které jsou ukládána. Mohou je ukládat pouze soudy a to s respektováním zásady “nullum crimen, nulla poena sine lege“. Shodný je též konečný účel, kterým je ochrana společnosti před nebezpečnými činy.⁴

Mezi rozdíly patří zejména fakt, že ochranné opatření lze uložit nejen za trestný čin, ale i za čin jinak trestný. Při ukládání ochranných opatření není přímá úměra mezi závažností činu a povahou působené újmy, která zde existuje pouze jako nevyhnutelný účinek ochranného opatření a nikoliv jako sledovaný cíl. Ochranná opatření na rozdíl od trestů nevyjadřují morální odsudek pachatele.⁵

1.3 OCHRANNÁ OPATŘENÍ V ČESKÉM PRÁVU

Český právní řád upravuje ochranná opatření v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. (dále Trestní zákoník nebo TrZ) a v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. (dále ZSVM). Existují čtyři typy ochranných opatření – ochranné léčení (§ 99 TrZ), zabezpečovací detence (§ 100 TrZ), zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 101-104 TrZ) a ochranná výchova, kterou upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže (§ 22 ZSVM). Ochranným léčením a zabezpečovací detencí se budu podrobně zabírat v dalších pasážích této diplomové práce.

1.3.1 ZABRÁNĚNÍ VĚCI NEBO JINÉ MAJETKOVÉ HODNOTY

Toto ochranné opatření se ukládá v případech, kdy je třeba zneškodnit či zabavit věc, která je způsobilá ohrožovat zájmy chráněné trestním zákonem. Jeho povaha je subsidiární k trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, ukládá se tedy pokud není možné uložit trest propadnutí věci. Není nutné, aby zabíraná věc náležela pachateli nebo měla jakýkoli vztah k trestnému činu. Důležitá je povaha takové věci. Zákonnou úpravu nalezneme v § 101 TrZ.

---

⁴ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné – 1. Obecná část. Praha: Aspi Publishing, 2003. s. 385-386

⁵ JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. s. 422-423

První odstavec dává soudu možnost uložit toto opatření v případech, kdy věc náleží pachateli, kterého nelze stíhat či odsoudit, dále pokud náleží pachateli, od jehož potrestání soud upustil a také pokud taková věc ohrožuje bezpečnost lidí, majetku nebo společnosti. Bez těchto podmínek je možné podle druhého odstavce výše zmíněného ustanovení trestního zákoníku uložit zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, pokud byla výnosem z trestné činnosti. Pokud osoba drží v rozporu s jiným právním předpisem věc, ve vztahu k níž je možné uložit toto ochranné opatření, soud ho vždy uloží. Rozhodnutí soudu může také směřovat k nucenému zničení, pozměnění, označení nebo omezení dispozice s takovou věcí.⁶

Trestní zákoník také umožňuje zabránění náhradní hodnoty, které se aplikuje v situacích, kdy osoba, které náleží věc, která by mohla být zabráněna, zmaří její zabránění tím, že ji zničí, zužitkuje, poškodí, znehodnotí atd. Právní úprava pamatuje v samostatném paragrafu také na zabránění listinných spisů, jejichž úmyslné rozšiřování se znalostí jejich obsahu by naplňovalo skutkovou podstatu některého trestného činu. Tyto modifikace ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty jsou upraveny v § 102 a § 103 TrZ. Zabraněné věci náležejí státu.

1.3.2 OCHRANNÁ VÝCHOVA

Ochranná výchova je jediné ochranné opatření, které lze uložit jen mladistvému nebo dítěti mladšímu patnácti let, spáchá-li čin jinak trestný. Jeho účelem je kladně ovlivnit duševní a mravní vývoj mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let a chránit společnost před proviněními nebo činy jinak trestnými těchto osob.⁷ Ochranná výchova je právně upravena v Zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. V odlišném režimu je ukládáno toto ochranné opatření v případě mladistvých (ti, kdož v době spáchání provinění dovršili patnáctý rok a nepřekročili osmnáctý rok svého života – viz. § 2 odst. 1 písm. c) ZSVM) a osob mladších patnácti let. V prvním případě je předpokladem spáchání provinění, v druhém případě spáchání činu jinak trestného.

Uložení ochranné výchovy mladistvému je podmíněno splněním náležitostí § 22 ZSVM. Nutností je nedostatečnost uložení výchovných opatření a splnění jedné ze tří alternativně stanovených podmínek. Ochranná výchova je tedy opatřením subsidiárním k výchovným opatřením. Těmito podmínkami jsou absence náležité výchovy

---

⁶ VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 1, s. 1-12

⁷ VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 1, s. 1-12

mladistvého, zanedbání dosavadní výchovy nebo životní situace, kdy prostředí, ve kterém mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy. Ochranná výchova se ukládá v trestním řízení a to buď vedle trestního opatření nebo samostatně při upuštění od uložení takového opatření. Její trvání je omezeno dosažením jejího účelu, nejzazší hranice je však dovršení osmnáctého roku věku. Výjimečně je však možné ji v odůvodněných případech prodloužit až do dovršení devatenáctého roku věku.⁸ V tomto nadstavbovém období však již není možné ochrannou výchovu uložit a započít její výkon. Od výkonu ochranné výchovy je možno upustit, pokud pominou důvody, pro něž byla uložena. ZSVM v § 23 dává možnost přeměnit ochrannou výchovu ve výchovu ústavní nebo podmíněně umístit mladistvého mimo výchovné zařízení. Pro tyto případy je v pravomoci soudu uložit mladistvému dohled probačního úředníka.⁹

Ochranná výchova ukládaná osobám mladším patnácti let má odlišný režim. Právní úpravu nalezneme v § 93 ZSVM. Jedním z největších rozdílů je fakt, že je ukládána v občanskoprávním řízení a její procesní stránka se řídí subsidiárně Občanským soudním řádem (Zákon č. 99/1983 Sb.), jak vyplývá z § 96 ZSVM. Obligatorně soud pro mládež ukládá ochrannou výchovu dítěti mladšímu patnácti let, které již dovršilo dvanáctý rok svého věku a spáchalo čin jinak trestný, za nějž trestní zákoník dovoluje uložit výjimečný trest. Fakultativně lze uložit ochrannou výchovu dítěti mladšímu patnácti let, pokud to odůvodňuje povaha spáchaného činu jinak trestného. Zde tedy neplatí hranice dvanácti let. Ochrannou výchovu v tomto režimu je možné uložit i mladistvým, kteří v době spáchání činu nedosáhli takové úrovně rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli být trestně odpovědní (viz § 5 ZSVM). Upuštění od uložení tohoto ochranného opatření je možné, pokud postačuje pouhé projednání činu před státní autoritou, tj. v tomto případě před státním zástupcem nebo soudem pro mládež.¹⁰

---

⁸ JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. s. 455-457

⁹ JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. s. 455-457

¹⁰ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné – 1. Obecná část. Praha: Aspi Publishing, 2003. s. 393-396

1.4 HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANNÝCH OPATŘENÍ

Ochranná opatření a dualistický systém sankcí vůbec začal vznikat až v průběhu 19. století. V dobách předešlých převažovala koncepce monistická obsahující jen jednu kategorii trestních sankcí. Devatenácté století bylo obdobím, ve kterém se prosazovala klasická škola trestního práva, pro kterou trest představoval odplatu za spáchaný trestný čin. Trest odpovídal svou intenzitou závažnosti způsobenému bezpráví.¹¹ Nicméně na přelomu devatenáctého a dvacátého století se více rozvíjela pozitivistická právní škola, podle jejíhož názoru určující pro stanovení trestu je nebezpečnost pachatele, což je kategorie odlišná od závažnosti trestného činu.¹² V důsledku těchto vlivů došlo k rozporu, jak trestat nebezpečné pachatele, kteří ovšem nesplňují základní podmínku uložení trestu, kterou je vina v právním smyslu. Postupně se tedy v právních úpravách různých států objevují instituty podobné dnešním ochranným opatřením (nazývané např. zabezpečovací opatření). Poměrně vyvinutý dualistický systém sankcí se poprvé objevuje ve Švýcarsku v podobě tzv. Stoosovy osnovy trestního zákona z roku 1893.¹³

Na našem území, tedy vlastně na území rakouské monarchie, se první formy ochranných opatření objevily společně s rakouským trestním zákonem z roku 1852 (zákon č. 117/1852 ř.z.). Vedle klasických trestů obsahoval tento zákon i tzv. vedlejší tresty, které byly blízké ochranným, resp. zabezpečovacím opatřením.¹⁴ Příkladem může být dodání do donucující pracovny nebo policejní dohled. O výkonu těchto opatření rozhodovaly správní orgány. Policie také rozhodovala o internaci osob nepříčetných do ústavů pro choromyslné. Nebyly zde vybudovány účinné mechanismy a záruky, že taková osoba nebude internována po delší dobu, než je nutné.¹⁵

---

¹¹ CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Nepříčetný pachatel. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. s. 70

¹² CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Nepříčetný pachatel. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. s. 70

¹³ CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Nepříčetný pachatel. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. s. 71

¹⁴ ŠVANDOVÁ, Nicola. Ochranné léčení sexuologické a související otázky. Praha, 2010. s. 17. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitoool.is.cuni.cz/R/RPEN3R9JKX8V6IIS4PT2NYX4YJCJ61F5ERPNNNSFIC5BU7GF975U-00184?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=005011&base=GEN01

¹⁵ CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Nepříčetný pachatel. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. s. 73

Další vývoj přinesly osnovy československého trestního zákona z dvacátých a třicátých let dvacátého století, konkrétně z let 1921, 1926 a 1937. Zabezpečovací opatření uvedená těmito osnovami vázaly jejich ukládání na pachatelovu nebezpečnost bez ohledu na jeho trestní odpovědnost. Jednalo se například o odkázání do převychovatelny, odkázání do robotárny nebo ztrátu živnosti či povolání. V roce 1931 byl přijat zákon č. 48/1931 Sb. z. a. n. o trestním soudnictví nad mládeží, který již obsahoval pokrokový dvojkolejný systém sankcí. Umožňoval místo nebo vedle trestu uložit ochrannou výchovu nebo ochranný dozor.¹⁶

Dalším důležitým legislativním dokumentem byl trestní zákon z roku 1950, který do československého trestního práva zavedl dualistický systém trestních sankcí. Vedle trestů tu existovala ochranná opatření. Tímto zákonem se do našeho právního řádu poprvé zavedl institut ochranného léčení, který ve svém § 70 umožňoval uložit toto opatření nepřičetnému nebezpečnému pachateli (obligatorně ukládané) a také pachatelům oddávajícím se alkoholismu nebo nadměrnému užívání omamných látek současně páchajícím trestný čin při vlivu těchto substancí.¹⁷

Od šedesátých let dvacátého století byl stěžejní právní úpravou v této oblasti trestní zákoník z roku 1961, který znal jako ochranná opatření ochranné léčení, ochranný dohled, zabránění věci a ochrannou výchovu. Ochranný dohled je druhem opatření, které se v našem současném právním řádu již nevyskytuje. Bylo zavedeno do československého práva zákonem č. 44/1973 Sb. o ochranném dohledu. Účelem tohoto opatření byla jednak ochrana společnosti před narušenými osobami a také pomocí kontroly dokončit nápravu narušeného pachatele.¹⁸ Stát vykonával ochranný dohled pomocí monitorování pohybu a příjmů osob, jimž byl uložen. Takovým osobám bylo ovšem také zajištěno zaměstnání a alespoň přechodné ubytování. Mladistvým ochranný dohled uložit možné nebylo, na tuto skupinu bylo zacíleno ochranné opatření ochranná výchova.¹⁹ Ochranný dohled byl vypuštěn z právního řádu v roce 1990 a to zákonem č. 175/1990 Sb.

---

¹⁶ CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Nepřičetný pachatel. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. s. 73-74

¹⁷ ŠVANDOVÁ, N. Ochranné léčení sexuologické a související otázky. Praha, 2010. s. 18. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitoool.is.cuni.cz/R/RPEN3R9JKX8V6IIS4PT2NYX4YCYJ61F5ERPNNNSFIC5BU7GF975U-00184?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=005011&base=GEN01

¹⁸ SOLNAR, Vladimír. Tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979. s. 191

¹⁹ SOLNAR, Vladimír. Tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979. s. 191

Po roce 1961 je také vhodné zmínit novely tohoto trestního zákona a to z let 1969 a 1973, které měly význam především pro ochranné léčení.

1.5 OBECNÉ POJMY

V úvodní kapitole o ochranných opatřeních se budu také věnovat některým právním pojmům, s kterými právní předpisy pracují a jsou společné pro více takových opatření, zejména pro ochranné léčení a zabezpečovací detenci. Mezi tyto pojmy patří nepřičetnost, zmenšená přičetnost a nebezpečnost pobytu pachatele na svobodě. Také se chci věnovat některým aspektům znaleckých posudků z oboru psychiatrie, kterých je v této oblasti hojně využíváno.

1.5.1 NEPŘÍČETNOST

Nepřičetnost definuje TrZ podle díkce § 26 jako z duševní poruchy pramenící nemožnost rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání. Duševní porucha jako tzv. biologické kritérium nepřičetnosti je definována v § 123 TrZ. Podle odborné veřejnosti se jedná o nejobecnější vyjádření patologicky změněných psychických funkcí, eventuálně chování, a zahrnuje tedy nejen duševní nemoci, nýbrž i ostatní psychopatologické projevy a některé abnormality chování.²⁰

Trestní zákoník ve zmíněném § 123 nabízí zastřešující výčet forem duševní poruchy, může se jednat o duševní poruchu vyplývající z duševní nemoci. Duševní nemoc je pojmem souvisejícím s duševním zdravím, jehož definicí podle Světové zdravotnické organizace je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, nikoliv jen pouhá nepřítomnost nemoci nebo slabosti.²¹ Další formou duševní poruchy jsou hluboká porucha vědomí nebo mentální retardace, která je definována jako souhrnné označení vrozeného postižení rozumových schopností, které se projeví neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit.²² Trestní zákoník také zmiňuje těžkou asociální poruchu osobnosti, která z forezního hlediska představuje nejdůležitější formu poruchy osobnosti. Pod tímto pojmem si představujeme trvalý a těžko ovlivnitelný vzorec osobnostních rysů, které se odlišují od aktuální sociokulturní

---

²⁰ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. Bulletin Advokacie. 2009, roč. 39, č. 10, s. 91

²¹ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. Bulletin Advokacie. 2009, roč. 39, č. 10, s. 93

²² VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. s. 513

normy.²³ Konečně poslední podmnožinou duševní poruchy podle dikce trestního zákoníku je jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka. Taková odchylka obvykle není jen krátkodobého rázu a trvá po celý život člověka. Nicméně duševní porucha není v trestním řízení zkoumána sama o sobě, nýbrž je zjišťován její vliv na spáchání trestného činu, totiž na schopnost rozpoznat protiprávnost činu a ovládat své jednání.²⁴

Nyní je třeba se zaměřit na tzv. psychologická kritéria nepřičetnosti, kterými jsou schopnost rozpoznat protiprávnost činu a schopnost ovládat své jednání. K naplnění těchto kritérií stačí závažné omezení nebo absence jedné nebo obou z těchto schopností. Nedostatek kapacity rozpoznat protiprávnost činu předpokládá neschopnost předvídat vyšší než nepatrnou nebezpečnost činu, u některých činů se jedná o nebezpečnost vyšší než malou. Postačí pouze laická představa o nebezpečnosti, nevyžaduje se schopnost přesně určit její stupeň.²⁵ Schopnost ovládací znamená být schopen ovládat své jednání, tedy např. náměsíčná osoba jednající ve spánku nebo osoba trpící nervovou chorobou, která způsobuje mimovolní pohyby končetin, bude vyhovovat tomuto kritériu nepřičetnosti. Úroveň těchto schopností se bude vždy posuzovat vzhledem k povaze spáchaného činu a stavu pachatele. Tak se může stát, že určitá osoba je schopna pochopit podstatu jednoduchého trestného činu (např. vraždy, krádeže), ale už není schopna si uvědomit nebezpečnost nějakého složitějšího trestného činu (např. trestných činů v oblasti finanční a hospodářské kriminality). Vždy také se bere v potaz stav posuzované osoby, jaký byl dán v době činu a ne v době jeho projednávání orgány činnými v trestním řízení.²⁶

1.5.2 ZMENŠENÁ PŘÍČETNOST

Zmenšená přičetnost podobně jako nepřičetnost konstatuje změněný duševní stav pachatele odlišný od normálu. Trestní zákoník její definici zařazuje do § 27. Podobně jako v případě nepřičetnosti se jedná o odchylku od plné schopnosti rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo ho ovládat, ovšem zatímco u nepřičetnosti se jedná o

---

²³ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin Advokacie*. 2009, roč. 39, č. 10, s. 93

²⁴ JELÍNEK, Jiří aj. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 188

²⁵ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. *Trestní právo hmotné – 1. Obecná část*. Praha: Aspi Publishing, 2003. s. 136

²⁶ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. *Trestní právo hmotné – 1. Obecná část*. Praha: Aspi Publishing, 2003. s. 137

úplné vymizení jedné nebo druhé schopnosti, tak v případě zmenšené přičetnosti hovoříme jen o podstatném, zásadním oslabení.

Vliv zmenšené přičetnosti na pachatele v oblasti trestního práva je ve sféře sankcionování. Není zde, jako v případě nepřičetnosti, vyloučena trestní odpovědnost, ale je odůvodněn zvláštní postup vůči pachateli. Nejedná se však o polehčující okolnost, nemusí totiž nutně snižovat závažnost činu a být podkladem pro uložení mírnějšího trestu.²⁷

Zmenšená přičetnost, k jejímuž správnému rozpoznání využívají soudy psychiatrických znaleckých posudků, je podkladem pro mnohá rozhodnutí o uložení ochranných léčení a zabezpečovací detence. Více viz příslušné kapitoly.

1.5.3 NEBEZPEČNOST POBYTU PACHATELE NA SVOBODĚ

Nebezpečnost pobytu pachatele na svobodě je vedle nepřičetnosti druhou obligatorní podmínkou uložení ochranného léčení dle § 99 odst. 1 druhá alternativa TrZ a také se s tímto pojmem pracuje u zabezpečovací detence. Tuto nebezpečnost nelze vyvozovat pouze ze samotného jednání, kterým se pachatel dopustil činu jinak trestného, ale je nutné zkoumat, do jaké míry je rozvinuta jeho duševní porucha a jaká je pravděpodobnost, že takový pachatel spáchá znovu závažnější útok na zájmy chráněné trestním zákoníkem.²⁸ Pravděpodobnost recidivujícího jednání je zkoumána vždy podle stavu pachatele v době rozhodování o uložení ochranného léčení, nikoliv podle stavu v době spáchání činu nebo zastavení trestního stíhání z důvodu nepřičetnosti (viz R 23/1979). Pokud nebezpečnost mezitím pominula, nelze ochranné léčení uložit.²⁹ Soud rozhoduje na základě všech dostupných důkazů, z nichž velkou váhu má znalecký posudek znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Důležitost takového posouzení vyplývá i z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, např. rozhodnutí 6 To 22/73 nebo R 11/1974.

Nebezpečnost pachatele je v odborné literatuře vnímána z různých hledisek. Jednak můžeme tento pojem členit na nebezpečnost vůči druhým, vůči sobě, vůči okolnímu prostředí a na nebezpečnost vůči širším sociálním sítím. Také je možno nebezpečnost dělit na nebezpečnost osoby, nebezpečnost trestného činu a nebezpečnost činu pro

²⁷ JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 189-191

²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1027

²⁹ CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Nepřičetný pachatel. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. s. 79

společnost. Tyto pojmy se částečně překrývají, protože ve všech je různou měrou akcentována pravděpodobnost recidivy pachatele.³⁰

V České republice existuje rejstřík nebo tzv. index nebezpečných osob, který je evidován Vězeňskou službou. Do tohoto rejstříku jsou zaneseny osoby, které fyzicky napadly příslušníky Vězeňské služby, osoby, které se podrobily speciálním výcvikům nebo sloužily v cizích armádách, a v neposlední řadě také osoby chovající se agresivně během výkonu trestu/ ochranného opatření a některé další kategorie osob.

1.5.4 ZNALECKÉ POSUDKY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Znalecké posudky hrají poměrně značnou roli v procesu ukládání a výkonu ochranných opatření. Trestní zákoník a i jiné předpisy často pracují s pojmy jako jsou nepřičetnost nebo zmenšená přičetnost. Na kvalifikaci duševního stavu posuzované osoby mnohdy zásadním způsobem spočívá podoba jeho budoucího života. Může být velký rozdíl mezi uložením časově ohraničeného trestu odnětí svobody a např. zabezpečovací detence, kde je teoreticky přípustný doživotní výkon. Rozhodnutí, zda určitá osoba je nebo není přičetná, zmenšeně přičetná nebo nebezpečná pro svoje okolí, je otázkou právní, která přísluší právě a jen soudu. Pro věcně správné rozhodnutí je nicméně třeba lékařského vzdělání, které soudci v drtivé většině nemají a tehdy nastupují znalecké posudky vypracovávané lékaři, kteří potřebnou specializaci mají. Během procesu hodnocení důkazů je znaleckému posudku zpravidla přikládána značná váha, nicméně je nutné za každé situace mít na paměti zásadu volného a kritického hodnocení důkazů. Znalecký posudek nesmí být posuzován a priori jako korunní důkaz, naopak musí být zkoumána i bezvadnost procesu, jakým znalec ke svému závěru došel.

Pro potřeby trestního řízení vypracovávají znalecké posudky psychiatři, psychologové nebo sexuologové zapsaní v seznamu znalců a také znalci působící v ústavech, které jsou tamtéž také zapsané. Zpravidla posudek vypracovává jeden znalec, ovšem v některých případech zvláště složitých se přibere i znalec druhý.³¹ Znalecký posudek musí být podepsán a označen razítkem (s výjimkou posudku zpracovaného ústavem, kde znalec nemusí použít razítko).

---

³⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 12-15

³¹ PAVLOVSKÝ, Pavel. Soudní psychiatrie pro právníky. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta (Scripta Iuridica), 2010. s. 29-30

Lékař se specializací v příslušném oboru svůj znalecký posudek opírá jednak o studium zdravotnické dokumentace, tak také o ambulantní klinické vyšetření pacienta. Je možné nařídit i ústavní pozorování posuzované osoby a to maximálně na dobu dvou, resp. tří měsíců.

Zpravidla se posudek skládá ze tří základních částí. První část obsahuje medicínsky relevantní informace ze spisu, druhá část se zabývá vlastními výstupy vyšetření, které prováděl znalec, a ve třetí, poslední části, jsou výsledky shrnuty společně s příslušnou diagnózou. Ke stanovení diagnózy, co se týče přítomnosti duševní poruchy, je příslušný ovšem jen znalec z oboru psychiatrie.³²

V oblasti trestního práva znalecký posudek řeší otázky, zda v době spáchání činu a v současné době je nebo není přítomna duševní porucha, zda a do jaké míry byly u pachatele ovlivněny schopnosti rozpoznávací a ovládací jako složky konceptu přičetnosti a zda je vhodné ochranné léčení či zabezpečovací detence.³³

Soudy někdy vyžadují po znalcích kvantifikaci snížení obou schopností v procentech, toto je však v této oblasti nemožné, nicméně určité dělení existuje. Psychiatrii se s tímto požadavkem vypořádávají pomocí jakési stupnice, kdy jednotlivé stupně definují slovně jako např. plné zachování jedné (obou) schopností, lehké snížení, částečné snížení, podstatné snížení nebo plné vymizení. Podstatné snížení schopnosti rozpoznávací může existovat pouze v důsledku stavů jako jsou např. halucinace, bludy nebo mentální retardace a demence. U schopnosti ovládací tento efekt mají bludy, intoxikace, halucinace nebo chorobné puzení. Pokud znalec diagnostikuje plné vymizení jedné nebo obou schopností, tak se musí jednat o chorobný stav, kdy by každý člověk za stejných okolností jednal stejně.³⁴

1.5.5 ZNEUŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY

Jak jsem zmínil výše, pro uložení ochranného léčení podle § 99 odst. 2 písm. b) TrZ je nutné, aby pachatelovo deliktní jednání bylo spojeno s užíváním/ zneužíváním návykové látky. Pojem návyková látka definuje § 130 TrZ jako alkohol, omamnou

---

³² BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 58-65

³³ PAVLOVSKÝ, Pavel. Soudní psychiatrie pro právníky. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta (Scripta Iuridica), 2010. s. 29-30

³⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 58-65

látku, psychotropní látku nebo jinou látku, která je schopna nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Nicméně pro naplnění této zákonné podmínky nestačí jednorázové požití, užití nebo experimentování s drogou. Zneužívání návykové látky musí být vždy trvalejšího rázu, musí mít povahu chorobného návyku.³⁵ Není nutné, aby užití návykové látky způsobilo pachateli stav nepřičetnosti, postačí ovlivnění v menší intenzitě, jestliže toto ovlivnění bylo alespoň jednou z příčin vedoucích ke spáchání trestného činu.

O spáchání činu v souvislosti se zneužíváním návykové látky se jedná i tehdy, pokud pachatel sice nebyl přímo ovlivněn návykovou látkou, ale existuje zde příčinná souvislost mezi jejím užíváním a spácháním činu.³⁶ Tak např. drogově závislý pachatel spáchá loupež za účelem opatření si prostředků na nákup drogy.

Pokud se jedná o pachatele majícího sklony k alkoholismu a připadalo by v úvahu uložení ochranného léčení protialkoholního, je nutné si vyžádat odborný lékařský posudek. V takovém posudku musí být uvedeno, zda vzhledem ke všem okolnostem případu je reálné pomocí takového ochranného léčení dosáhnout jeho účelu.

Zajímavé je, že pachatelům trpícím syndromem patologického hráčství není možné uložit ochranné léčení podle § 99 odst. 2 písm. b) TrZ, protože tato porucha není brána jako zneužívání návykové látky (viz rozhodnutí R 31/1995-II.).

2. OCHRANNÉ LÉČENÍ

2.1 POJEM OCHRANNÉHO LÉČENÍ

V této kapitole diplomové práce se budu zabývat ochranným léčením jako stěžejním druhem ochranného opatření. Zpočátku přiblížím jeho podstatu a posléze se budu věnovat jeho formám, typům, variantám jeho ukládání a v neposlední řadě jeho výkonu a úpravě trvání.

Ochranné léčení, jak jsem zmínil výše, existuje v českém (československém) právu již od roku 1950. Jedná se o prostředek, jak působit na pachatele trestných činů nebo činů jinak trestných, kterým buď není možné uložit žádný trest nebo se ochranné léčení

---

³⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1029

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. Trestněprávní revue. 2010, roč. 9, č. 4, s. 100

jeví jako přínosnější nástroj a trest nahrazuje nebo doplňuje. Může se jednat o pachatele nepřičetné, zmenšeně přičetné či pachatele přičetné trpící duševní poruchou či zneužívající návykové látky. Jeho účelem je umožnit pachateli, který trpí nějakou formou duševní poruchy nebo závislostí na návykových látkách, po úspěšném napravení takové poruchy nebo zbavení se závislosti (pokud je to vůbec možné) opětovný návrat do společnosti. Tato terapeutická funkce je také doplněna funkcí ochrannou, která je realizována větší či menší izolací pachatele. Tímto je zabezpečena ochrana okolní společnosti, pro kterou je řada pachatelů nebezpečných. Míra izolace pachatele záleží na více faktorech, jimž se budu věnovat v dalších kapitolách.

Toto ochranné opatření ukládají soudy v trestním řízení. Hmotněprávní úpravu nalezneme v Trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.), konkrétně v § 99. Výkon ochranného léčení je zakotven v § 351-358 Trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb.) a také v instrukci Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002 MS, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy. Vlastní výkon zajišťují zdravotnická zařízení nebo vězeňská zdravotnická zařízení.

2.2 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Ukládání ochranného léčení je právně ukotveno v § 99 Trestního zákoníku. V zásadě soud ukládá ochranné léčení ve dvou režimech – obligatorním a fakultativním. Obligatorní ukládání, tedy povinnost soudu toto ochranné opatření uložit, je formulováno pomocí slov “soud uloží ochranné léčení...“, podle dikce § 99 odst. 1 TrZ. Fakultativní varianta ukládání ochranného léčení, tedy možnost soudu jej uložit na základě odborného právního posouzení, je naopak vyjádřena slovy “soud může uložit ochranné léčení...“, jak vyplývá z § 99 odst. 2 TrZ.

Ochranné léčení je možné ukládat samostatně (zde půjde především o případy ukládání léčení nepřičetným pachatelům), vedle trestu (u zmenšeně přičetných pachatelů, pachatelů trpících duševní poruchou nebo zneužívajících návykové látky) nebo místo trestu při upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení (dle § 47 odst. 1 TrZ, potažmo § 99 odst. 1 TrZ). Je možné uložení i více ochranných opatření vedle sebe, pokud to nevyklučuje zákon – viz § 97 TrZ. O ochranném léčení se

vždy rozhoduje podle zákona účinného v době, kdy o něm soud rozhoduje.³⁷ Tento požadavek ostatně platí pro všechna ochranná opatření, jak vyplývá z § 3 odst. 2 TrZ.

Na tomto místě je nutné se zastavit u problematiky přiměřenosti a proporcionality ochranného léčení, tedy poměru újmy způsobené ochranným léčením pachatele a účelu ochranného léčení, čímž je léčba pachatele a ochrana společnosti. Trestní zákoník se o tomto zmiňuje v § 96. Ochranné léčení nelze uložit, pokud není přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a hrozícímu nebezpečí od pachatele. V úvahu je také nutné vzít osobu a poměry pachatele, jak také vyplývá z uvedeného ustanovení Trestního zákoníku. Nicméně intenzita ochranného léčení, ani ochranných opatření obecně, není určována především povahou a závažností činu pro společnost, ale potřebou výchovy, léčení a zneškodnění, i když je třeba zdůraznit, že zde nepůsobí účel odstrašení.³⁸

2.2.1 OBLIGATORNÍ UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Ustanovení § 99 odst. 1 Trestního zákoníku stanovuje, kdy má soud povinnost za daných podmínek uložit ochranné léčení. V tomto režimu se léčení ukládá zmenšeně přičetným, nepřičetným a duševní chorobou trpícím pachatelům trestných činů či činů jinak trestných.

Nejprve zákon hovoří o uložení ochranného léčení v případě uvedeném v § 40 odst. 2 TrZ. Při použití tohoto ustanovení se ukládá ochranné léčení zmenšeně přičetnému pachateli za současného snížení trestu odnětí svobody, přičemž zde soud není vázán omezením § 58 odst. 3 TrZ (toto ustanovení limituje pravomoc soudu snížit trest odnětí svobody pod určitou hranici v závislosti na dolní hranici trestní sazby). Zmenšenou přičetnost definuje trestní zákoník v § 27 jako podstatně sníženou schopnost rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání, obě pramenící z duševní poruchy. Ochranné léčení zde doplňuje zkrácený trest odnětí svobody. Podmínkou je, že si pachatel stav zmenšené přičetnosti nepřivodil ani z nedbalosti vlivem návykové látky.³⁹

Druhým případem, kdy soud obligatorně ukládá ochranné léčení, je § 47 odst. 1 TrZ. Podle tohoto paragrafu soud upouští od potrestání za současného uložení tohoto ochranného opatření, které se jeví lepším prostředkem než trest. Podmínkou je spáchání

³⁷ JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2010, s. 424

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. s. 342

³⁹ JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2010. s. 426

činu ve zmenšené přičetnosti či za působení duševní poruchy. I zde je nutné, aby si pachatel nepřivodil tento stav požitím omamn  látky, byt' z nedbalosti.

Konečně posledním případem je spáchání činu jinak trestného nepřičetným pachatelem, jehož pobyt na svobodě je nebezpečný.

2.2.2 FAKULTATIVNÍ UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Vedle obligatorního ukládání ochranného léčení existuje v českém trestním právu také jeho fakultativní verze, tedy možnost, již ne nutnost, soudu ochranné léčení uložit. Okolnosti, za nichž je možné léčení uložit, trestní zákoník vyjmenovává ve svém § 99 odst. 2. Jednou z těchto situací je spáchání trestného činu pachatelem, který byl ovlivněn duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný (§ 99 odst. 2 písm. a)). Vedle ochranného léčení ukládaného podle tohoto ustanovení je ukládán i trest a to v rámci zákonné trestní sazby. Druhou možností je uložení ochranného léčení pachateli, který zneužívá návykovou látku a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Ochranné léčení však uloží jen tehdy, jestli toto může vést k dosažení jeho účelu (§ 99 odst. 2 písm. b)).

Z rozhodovací praxe vyšších soudů vyplývá (zde konkrétně na základě rozhodnutí R 46/1977), že je možné uložit více ochranných léčení současně podle § 99 odst. 2 písm. a) i b). Pokud jsou splněny podmínky uložení obou těchto jeho podob, soud musí uložit obě tato ochranná léčení, přičemž jejich výkon může probíhat současně, jsou-li k tomu dány předpoklady a bylo by to účelné. Není-li to možné, soud by se měl ve svém rozhodnutí vyjádřit k jejich vzájemné posloupnosti.

2.3 FORMY OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Ochranné léčení je možné podle § 99 odst. 4 TrZ uložit buď v podobě ústavní nebo ambulantní. Ústavní ochranné léčení je vykonáváno ve zdravotnickém zařízení nebo ve věznici, pokud je současně uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a léčení není vykonáváno před nebo po vykonání tohoto trestu.

Volba formy je na soudu, který tak učiní na základě přihlédnutí k povaze nemoci a léčebných možností. Toto rozhodování je opřeno především o znalecký posudek

z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, týkající se duševního stavu pachatele.⁴⁰ Zvláště důležité je zjištění, zda se posuzovaný pachatel dopouštěl vůči svému okolí opakovaně protiprávního jednání a tyto závěry srovnat se znaleckým posudkem.⁴¹ O formě musí však rozhodnout vždy současně s uložením ochranného léčení (viz i rozhodnutí R 30/1972). Ambulantní formu může uložit zásadně ve všech případech, pokud hrozící nebezpečnost pachatele je tímto odstraněna nebo alespoň podstatně snížena.⁴²

Ambulantní ochranné léčení je realizováno pravidelným docházením pacienta do zdravotnického zařízení, nicméně je taktéž možné toto ochranné léčení vykonávat i ve věznici. Ústavní ochranné léčení spočívá v hospitalizaci pachatele.

Pokud se jedna nebo druhá forma ochranného léčení ukáže jako nedostatečná nebo naopak příliš pachatele omezující, soud rozhodne o změně ambulantního léčení na ústavní či ústavního na ambulantní. Této problematice společně s přeměnami ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci se budu věnovat v dalších pasážích této diplomové práce, stejně tak jako úskalím výkonu ochranného léčení během nepodmíněného trestu odnětí svobody.

2.4 TYPY OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Ochranné léčení z důvodu poměrně širokého spektra možných narušení pachatelů existuje v několika základních druzích (typech). Byť žádná zákonná norma tyto typy nespécifikuje, ochranné léčení se tradičně vyskytuje v těchto základních druzích: ochranné léčení psychiatrické, sexuologické, protialkoholní a proti závislosti na omamných nebo psychotropních látkách (ochranné léčení protitoxikomanické). Někdy také hovoříme o ochranném léčení kombinovaném, pokud pachatel trpí více diagnózami.⁴³ Častou kombinací bývá zneužívání alkoholických nápojů společně s jiným narušením. V rozhodnutí ochranné léčení ukládajícím musí být uveden zvolený typ léčení, vybraný mimo jiné na základě znaleckého posudku týkajícího se duševního

---

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9, č. 4, s. 101

⁴¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 273/2010

⁴² ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9, č. 4, s. 101

⁴³ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 21

stavu pachatele (jak také vyplývá z judikatury, konkrétně z rozhodnutí Nejvyššího soudu R 46/1977).⁴⁴

Jednotlivé typy ochranného léčení jsou vykonávány na příslušných odděleních zařízení léčením se zabývajících. Podobně je tomu při výkonu tohoto ochranného opatření během výkonu trestu odnětí svobody, zde existují speciální oddělení pro konkrétní druh léčby. V případě ambulantního výkonu léčení pachatel dochází na specializované pracoviště zaměřené na daný léčebný okruh.⁴⁵

2.4.1 OCHRANNÉ LÉČENÍ PSYCHIATRICKÉ

Ochranné léčení psychiatrické se zabývá léčbou pachatelů, kteří byli ovlivněni duševní poruchou v době spáchání činu (ať už trestného činu nebo činu jinak trestného). V České republice se tento druh léčení vykonává pouze ve zdravotnických zařízeních, konkrétně psychiatrických léčebnách. Těmito jsou například Havlíčkův Brod, Bílá Voda, Kosmonosy, Jihlava nebo Praha Bohnice.⁴⁶

2.4.2 OCHRANNÉ LÉČENÍ SEXUOLOGICKÉ

Sexuologické ochranné léčení je zacíleno na léčbu sexuálních deviací a poruch sexuální preference. Mezi tyto řadíme například fetišismus, exhibicionismus, pedofilii, sadomasochismus nebo sadismus. Ochranné léčení se ukládá za spáchání sexuálně motivovaných trestných činů nebo některých jiných trestných činů. Je nutné zdůraznit, že ne všichni pachatelé sexuálně motivovaných trestných činů trpí nějakou formou sexuální deviace, tudíž v praxi se ochranné léčení ukládá jen zlomku pachatelů.⁴⁷

Výkon tohoto ochranného opatření zajišťují psychiatrické léčebny, konkrétně např. Praha Bohnice, Brno Černovice, Havlíčkův Brod a Opava.

---

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9, č. 4, s. 102

⁴⁵ HLADÍKOVÁ, Tereza. Ochranné léčení a zabezpečovací detence. Praha, 2011. s. 20-24. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitool.is.cuni.cz/R/DRQILLCADJLJ5743UF1GAGGG1FMESCFI1BNB12ABTY8DLGFTDB-00216?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=001013&base=GEN01

⁴⁶ HLADÍKOVÁ, Tereza. Ochranné léčení a zabezpečovací detence. Praha, 2011. s. 20-24. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitool.is.cuni.cz/R/DRQILLCADJLJ5743UF1GAGGG1FMESCFI1BNB12ABTY8DLGFTDB-00216?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=001013&base=GEN01

⁴⁷ NOVÁKOVÁ, Jitka. Aktuální otázky ochranného léčení. Praha, 2009. s. 32-34. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitool.is.cuni.cz/R/GX6RTYBVSPP85HT3FTNNMFEI6Y28E4RGRXS3AHAQQ67X2A7XRO-01481?func=results-jump-full&set_entry=000015&set_number=003240&base=GEN01

2.4.3 OCHRANNÉ LÉČENÍ PROTIALKOHOLNÍ

Alkohol se podílí velkou měrou na páchání trestné činnosti a tento druh ochranného léčení je také jeho nejčastěji ukládaným typem. Ochranné léčení protialkoholní se ukládá na základě § 99 odst. 2 písm. b) TrZ, tedy jako léčení ukládané pachateli zneužívajícímu návykovou látku nebo pachateli, který spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Pokud je však zřejmé, že účelu ochranného léčení nebude možné dosáhnout, soud ho neuloží, jak také zmiňuje výše citované ustanovení Trestního zákoníku.

Závislost na alkoholu je složitou biologicko-chemickou poruchou postihující celou osobnost člověka a není v pravém smyslu léčitelnou duševní poruchou.⁴⁸ Velmi důležitou otázkou je otázka motivace pacienta bojovat se svou závislostí. Bez spolupráce z jeho strany je velmi těžké dosáhnout účelu léčebného procesu. Cílem ochranného léčení není úplně zbavit pachatele závislosti na alkoholu, což ani není dost dobře možné, ale spíše nastartovat jeho snahu z tohoto bludného kruhu vystoupit.

Ochranné léčení protialkoholní je možné vykonávat jak v ústavní, tak ambulantní formě. Ústavní léčení probíhá v psychiatrických léčebnách, jako jsou např. Praha Bohnice, Opava, Horní Beřkovice, ale i ve věznicích a to konkrétně v Heřmanicích a Opavě. Ambulantní léčení je vykonáváno v protialkoholních poradnách.⁴⁹

2.4.4 OCHRANNÉ LÉČENÍ PROTITOXIKOMANICKÉ

Ochranné léčení proti závislosti na omamných nebo psychotropních látkách, které je také označováno jako ochranné léčení protitoxikomanické, je vykonáváno v ústavní formě v psychiatrických léčebnách, ale také ve věznicích. Léčebny, které mají specializovaná oddělení na léčbu závislostí na takových látkách jsou např. Červený Dvůr-Chvalšiny. Věznicemi uzpůsobenými na výkon tohoto typu ochranného opatření jsou Rýnovice, Opava a Znojmo.⁵⁰

---

⁴⁸ NOVÁKOVÁ, Jitka. Aktuální otázky ochranného léčení. Praha, 2009. s. 42-43. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitool.is.cuni.cz/R/KU6LRVALKBIIJM9766SRSLE78CNVNYNFAYVH94JPSFN6PBF EK46-00588?func=results-jump-full&set_entry=000015&set_number=003689&base=GEN01

⁴⁹ HLADÍKOVÁ, Tereza. Ochranné léčení a zabezpečovací detence. Praha, 2011. s. 20-24. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitool.is.cuni.cz/R/DRQILLCADJLJ5743UF1GAGGG1FMESCFI1BNB12ABTY8DLGFTDB-00216?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=001013&base=GEN01

⁵⁰ HLADÍKOVÁ Tereza. Ochranné léčení a zabezpečovací detence. Praha, 2011. s. 20-24. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW:

Pachatelé, jimž bylo ochranné léčení uloženo, v rámci své léčby procházejí různými programy, mezi které patří např. komunita klientů, pracovní terapie, arteterapie, fyzický zátěžový program nebo skupinová práce. Každý den také všichni léčení podstupují komunitní sezení, kde se řeší aktuální problémy a pacienti jsou seznámeni s programem na stávající den.⁵¹

2.5 VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ

2.5.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Poté, co je na základě soudního rozhodnutí uloženo ochranné léčení, je nutno k vlastní realizaci tohoto ochranného opatření nařídit jeho výkon. Tento proces je právně orámován ustanoveními hlavy dvacáté prvé, oddílu sedmého Trestního řádu (§ 351 a následující), ustanoveními § 88 a následujících Vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy (vydán Instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. 1/2001, dále jen Kancelářský řád) a také Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (konkrétně § 41 až 43, dále jen Jednací řád).

Základním je ustanovení § 351 odst. 1 TrŘ, podle kterého výkon ochranného léčení nařizuje předseda senátu (nebo samosoudce) zdravotnickému zařízení, v němž má být vykonáno. Pokud je však ochranné léčení uloženo vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody a ve věznicích jsou k tomuto dány podmínky, lze nařídit, aby se léčení vykonalo během výkonu trestu odnětí svobody. Toto ustanovení platí obecně jak pro ochranné léčení ve své ústavní formě, tak ve formě ambulantní. Nařízení výkonu ochranného léčení má podobu opatření, k němuž je příslušný soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni (viz § 315 odst. 3 TrŘ).

Pokud je osoba, již bylo léčení uloženo, nebezpečná pro své okolí, je možné nařídit, aby byla bezodkladně dodána do zdravotnického zařízení (viz § 351 odst. 2 TrŘ). Nebezpečnost se dovozuje ze znaleckých posudků z odvětví psychiatrie o duševním

---

http://digitool.is.cuni.cz/R/DRQILLCADJLJ5743UF1GAGGG1FMESCFI1BNB12ABTY8DLGFTDB-00216?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=001013&base=GEN01

⁵¹ NOVÁKOVÁ, Jitka. Aktuální otázky ochranného léčení. Praha, 2009. s. 52. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: http://digitool.is.cuni.cz/R/KU6LRVALKBIM9766SRSLE78CNVNYNFAYVH94JPSFN6PBF EK46-00588?func=results-jump-full&set_entry=000015&set_number=003689&base=GEN01

stavu pachatele, případně z lékařských zpráv o jeho aktuálním zdravotním stavu.⁵² Jinak je pachateli možné poskytnout přiměřenou lhůtu k obstarání osobních záležitostí.

Jedná-li se o výkon ochranného léčení uloženého příslušníku ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě, požádá předseda senátu (nebo samosoudce) podle dikce § 351 odst. 3 TrŘ příslušného velitele nebo náčelníka, aby zajistil dodání takového příslušníka do zdravotnického zařízení.

Při situaci, kdy pachatel trpí chorobou, která vylučuje okamžitý výkon ochranného léčení, ale je předpokládáno, že po vyléčení bude jeho výkon možný, předseda senátu (samosoudce) vyčká s nařízením výkonu léčení po potřebnou dobu. Soudem příslušným k takovým rozhodnutím je soud, který ochranné léčení uložil. Pokud se jedná o přerušení již započatého výkonu, rozhoduje soud, v jehož obvodu se léčení vykonává (viz § 90 odst. 1 Kancelářského řádu).

2.5.1.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU ÚSTAVNÍHO OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Tento proces je upraven v § 41 Jednacího řádu. Prvním krokem je zaslání nařízení výkonu ochranného léčení ve dvou vyhotoveních spolu s jedním opisem rozhodnutí o uložení léčení příslušnému zdravotnickému zařízení. Příslušnost zdravotnického zařízení je dána místem bydliště nebo pobytu léčené osoby.

V součinnosti se správou zdravotnického zařízení stanoví předseda senátu (samosoudce) den, kdy se výkon započne.⁵³ Také ho upozorní, že ke změně formy ochranného léčení nebo k propuštění z něj může dojít jen na základě rozhodnutí soudu, které je v právní moci. Zdravotnické zařízení má následně dle § 351 odst. 4 TrŘ povinnost oznámit soudu, který ochranné léčení uložil, kdy bylo skutečně započato s jeho výkonem. Pokud by nastaly okolnosti, na jejichž základě by mohlo dojít k propuštění z ochranného léčení nebo ke změně jeho formy, má zdravotnické zařízení povinnost toto oznámit soudu, v jehož obvodu se léčení vykonává (viz výše citované ustanovení Trestního řádu).

Předseda senátu (samosouce) dále vyzve osobu (či jejího zákonného zástupce v případě nezpůsobilosti k právním úkonům takové osoby), jíž bylo ochranné léčení uloženo, aby se ve stanovenou dobu dostavila do příslušného zdravotnického zařízení. Nedostaví-li se vyzvaná osoba v termínu na určené místo a je-li nebezpečná pro své

---

⁵² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 2549

⁵³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 2548

okolí, požádá předseda senátu (samosoudce) orgán Policie ČR o její dodání (viz § 41 Jednacího řádu).

2.5.1.2 NAŘÍZENÍ VÝKONU AMBULANTNÍHO ÚSTAVNÍHO LÉČENÍ

I v případě ambulantní formy ochranného léčení nalezneme potřebný postup v Jednacím řádu a to konkrétně v § 42. Postup je obdobný jako v případě ústavní formy. Předseda senátu nebo samosoudce zašle nařízení výkonu léčby zdravotnickému zařízení, které je podle místa bydliště nebo pobytu příslušné k výkonu ochranného léčení. Je nutné předem dohodnout s jednotlivými zdravotnickými zařízeními převzetí pacientů. V případě, že pachatel pracuje v závodě, kde je umístěna protialkoholní poradna a bylo uloženo ochranné léčení protialkoholní, je možné léčení vykonat v takovém závodě.⁵⁴

Dále dohodne se správou zdravotnického zařízení, do kdy nejpozději je nutné započít s výkonem léčení a požádá, aby bylo okresnímu soudu, v jehož obvodu je umístěno takové zdravotnické zařízení, oznámeno, nastanou-li okolnosti podmiňující změnu formy ochranného léčení na ústavní, či je-li další pobyt léčené osoby na svobodě nebezpečný, či nelze-li vzhledem k povaze choroby a léčebným možnostem očekávat splnění účelu ochranného léčení. Předseda senátu (samosoudce) požádá o informaci, zda se osoba, již bylo ochranné léčení uloženo, přihlásila do stanovené doby k jeho výkonu.

Podle § 42 odst. 2 Jednacího řádu předseda senátu nebo samosoudce vyzve osobu, které bylo ochranné léčení uloženo, aby se k jeho výkonu přihlásila v určené době v příslušném zdravotnickém zařízení, případně k tomu vyzve jejího zákonného zástupce, pokud taková osoba nemá způsobilost k právním úkonům.

2.5.2 VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ A NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Jak jsem zmínil výše, ochranná opatření je možno ukládat samostatně, místo trestu nebo také vedle trestu. Ochranné léčení v tomto není výjimkou. Pokud je ochranné léčení uloženo vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, jsou možné různé scénáře jeho výkonu vzhledem k výkonu trestu odnětí svobody. V úvahu přichází výkon

---

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 2548

ochranného léčení během výkonu trestu ve věznici, dále výkon až po ukončení trestu odnětí svobody nebo také ještě před jeho započítím.

České trestní právo počítá jak s variantou výkonu ochranného léčení ve věznici, tak také s jeho výkonem před započítím výkonu trestu odnětí svobody, či po jeho ukončení. Trestní zákoník ve svém § 99 odst. 4 preferuje výkon ochranného léčení během výkonu trestu odnětí svobody. Dle § 351 odst. 1 Trestního řádu má předseda senátu (nebo samosoudce) možnost, pokud jsou k tomu dány podmínky, nařídit výkon léčení ve věznici. Pokud tento model není možný, další variantou je výkon až po ukončení trestu odnětí svobody. Poslední možností je výkon ochranného léčení ještě před započítím výkonu trestu odnětí svobody, pokud se tak lépe splní účel ochranného léčení. Účel ochranného léčení, resp. možnost jeho dosažení, je tak rozhodujícím kritériem při zvolení vzájemného pořadí výkonu ochranného léčení a trestu odnětí svobody.

Nicméně před schválením konečné podoby Trestního zákoníku byly zvažovány i jiné přístupy, jako např. v původním vládním návrhu ze dne 21. července 2004. V tomto návrhu, který vycházel z diskuse s odborníky z oblasti trestního práva, ale také psychiatrie a sexuologie, byl vedle výkonu ochranného léčení během výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jednoznačně preferován výkon ochranného léčení před započítím výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁵ Takto utvořené pořadí mělo být použito v případě ústavního ochranného léčení, zatímco u jeho ambulantní formy by, kromě preferovaného souběžného výkonu obou sankčních prostředků, došlo k výkonu léčení až po ukončení výkonu trestu. Tento směr vycházel mj. i z právní úpravy některých jiných států, např. Švýcarska, kde výkon ochranného léčení vždy předchází výkonu trestu odnětí svobody. Podobný systém je aplikován i v Německu. Mezi teoretická východiska, z nichž tato úprava vychází, patří představa, že jen ochranné léčení vykonané s co nejkratší možnou prodlevou po spáchání činu má největší pravděpodobnost dosažení svého účelu. Motivací pro pacienta může být i započtení části doby vykonaného ochranného léčení do výkonu trestu odnětí svobody, pokud dodržuje všechny příkazy a pokyny během výkonu léčení.⁵⁶ Platná právní úprava také

---

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. s. 347

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. s. 347

počítá se zohledněním přístupu pachatele k řádnému výkonu léčení v případě jeho výkonu před výkonem trestu odnětí svobody.

Současná podoba právní úpravy vychází z několika teoretických předpokladů. Prvním z nich je představa, že u některých typů ochranného léčení (zejména protialkoholního, sexuologického nebo proti závislosti na omamných a psychotropních látkách) bude předcházející výkon trestu odnětí svobody plnit funkci role tolik potřebné abstinence. Dalším východiskem je fakt, že z hlediska samotné struktury ochranného léčení, která je založena na systému postupného získávání výhod a „svobod“, jejichž vrcholem je závěrečné propuštění, je pro pachatele vidina brzkého propuštění z ochranného léčení (v protikladu k představě budoucího mnohdy několikaletého výkonu trestu) lepší motivací ke správnému přístupu k výkonu ochranného léčení. Každopádně ale, jak jsem výše zmínil, nejdůležitějším a rozhodujícím kritériem je dosažení účelu ochranného léčení, skládajícího se z několik složek: léčení duševní poruchy, izolace nebezpečného pachatele, prevence recidivy a resocializace pachatele.⁵⁷ Vždy tedy bude záležet na všech okolnostech případu i pachatele při rozhodování o pořadí výkonu jednotlivých sankčních prostředků, samozřejmě bude také přihlídnutí k psychiatrickým znaleckým posudkům o duševním stavu pachatele.

2.5.3 UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Pokud pominou okolnosti, pro které bylo ochranné léčení uloženo (např. zlepšení zdravotního stavu pachatele, dobrovolné vyhledání odborné pomoci atd.), je možné na základě § 99 odst. 7 TrZ od jeho výkonu upustit, pokud ještě nebylo započato s jeho výkonem. Po zahájení výkonu léčení je možné již jen propuštění z něj. Procesní stránku věci upravuje § 352 TrŘ. O upuštění od výkonu léčení rozhoduje soud, který takové léčení uložil. Rozhoduje na návrh státního zástupce, obviněného nebo i bez návrhu. Soud si zpravidla vyžádá a bude brát v potaz odborný psychiatrický znalecký posudek. Proti rozhodnutí o upuštění od výkonu léčení je možné podat stížnost, která má odkladný účinek.

---

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9, č. 4, s. 102

2.6 TRVÁNÍ A UKONČENÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Ochranné léčení je jednou z trestněprávních sankcí, má tedy potenciál závažným způsobem zasáhnout do svobody a práv osob, jimž bylo uloženo. Trvání ochranného léčení je podle současné právní úpravy ohraničeno dosažením jeho účelu. Protože však osoby, kterým bylo uloženo, mohou trpět velmi širokým spektrem duševních poruch, z nichž některé jsou velmi dlouhodobého charakteru, ne-li doživotně ovlivňující život člověka, je nutné trvání ochranného léčení upravit i jiným způsobem. Zákonodárci proto zvolili řešení, kdy jednak výkon ochranného léčení má probíhat až do dosažení jeho účelu, ale zároveň je omezen lhůtou dvou let. Poté, pokud jeho výkon neskončí dříve, soud znovu rozhoduje a podrobí každý případ novému přezkoumání (viz § 99 odst. 6 TrZ). Takový postup odpovídá moderním tendencím v Evropě, kdy se omezuje trvání každého omezení osobní svobody a podrobuje se pravidelnému přezkumu soudem, neboť se jedná o závažný zásah do osobní svobody.⁵⁸

S přijetím Zákona č. 129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů došlo k novelizaci několika právních předpisů, mimo jiné Trestního zákoníku a Trestního řádu. V oblasti trvání ochranného léčení došlo ke změně Trestního zákoníku a to tak, že ode dne účinnosti Zákona o výkonu zabezpečovací detence je toto trvání omezeno kromě dosažení účelu ochranné léčby nově také dvouletou lhůtou (viz předchozí odstavec). S tím souvisí potenciální výkladový problém přechodného ustanovení § 62 detenčního zákona, které stanoví pro dosud nevykonaná ochranná léčení (ochranná léčení uložená do 1.1.2009, u kterých buď jejich výkon vůbec nezačal nebo nebyl ještě ukončen) použitelnost dosavadních právních předpisů. Otázkou může být, zda se ona dvouletá lhůta vztahuje i na ochranná léčení uložená dříve (tedy před 1.1.2009). Podle právního výkladu odborníků by tomu tak mělo být. Co se týče počátku běhu této lhůty, tak pro již běžící ochranná léčení by se mělo jednat o 1.1.2009 a u těch, jejichž výkon ještě nezačal, o den počátku jejich výkonu.⁵⁹

Možností završení výkonu ochranného léčení je vícero. První z nich bude propuštění z ochranného léčení před uplynutím uvedené dvouleté lhůty. Pokud pominou důvody, pro které bylo ochranné léčení uloženo, zdravotnické zařízení vykonávající léčbu

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1035

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. Trestněprávní revue. 2010, roč. 9, č. 4, s. 105

pachatele neprodleně podá soudu, v jehož obvodu se ochranné léčení vykonává, o tomto zprávu. Povinnost zdravotnického zařízení soud informovat vyplývá z předchozí žádosti soudu na základě § 351 odst. 4 TrŘ. Zdravotnické zařízení je také povinno dle § 353 odst. 1 TrŘ podat návrh na propuštění z ochranného léčení, pokud bylo dosaženo jeho účelu. O propuštění, stejně jako o dalších variantách ukončení ochranného léčení rozhoduje soud, v jehož obvodu se ochranné léčení vykonává (viz § 353 odst. 2 TrŘ). I při propuštění z ochranného léčení je třeba zjistit skutečný stav věci podpořený odbornými vyjádřeními o průběhu ochranného léčení a nespokojit se pouze s tvrzením zdravotnického zařízení, že ochranné léčení skončilo (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR R 10/1969).

Může se stát, že ani po uběhlé dvouleté lhůtě nedojde k dosažení účelu ochranného léčení a je třeba v něm pokračovat dále. V takovém případě podá zdravotnické zařízení nejdéle dva měsíce před uplynutím oné dvouleté lhůty návrh na prodloužení ochranného léčení (viz § 353 odst. 1 TrŘ). Příslušný soud může prodloužit výkon ochranného léčení, ale vždy maximálně o další dva roky. V případě, že ani takto prodloužená lhůta nestačí, je nutné opětovně rozhodnout o prodloužení a to vždy nejdéle po dvou letech.

Poslední variantou bude ukončení ochranného léčení z důvodu nemožnosti dosažení jeho účelu. Toto řešení připadá v úvahu jen u ochranného léčení ukládaného podle § 99 odst. 2 písm. b) TrZ osobám zneužívajícím návykové látky. V takovém případě zdravotnické zařízení, ve kterém je léčení vykonáváno, podá návrh na ukončení ochranného léčení, jakmile zjistí, že jeho účelu nelze dosáhnout (viz § 353 odst. 1 TrŘ).

Pokud by hrozilo nebezpečí, že pachatel bude páchat další trestnou činnost, je mu možné podle již výše zmíněného ustanovení § 99 odst. 6 TrZ ve spojení s § 353 odst. 2 TrŘ uložit dohled nad jeho chováním a to na dobu až pěti let. O tomto rozhoduje okresní soud, v jehož obvodu se ochranné léčení vykonává a to na návrh nebo i bez návrhu. K otázce ukládání dohledu se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR (sp.zn. 7 Tz 21/2011 ze dne 23. března 2011), když rozhodl, že dohled nad chováním odsouzeného je možné uložit jen při propuštění z ochranného léčení a nikoliv při pouhé změně formy ochranné léčby z ústavní na ambulantní.

3. ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

3.1 POJEM ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Institut zabezpečovací detence je čtvrtým, nejmladším ochranným opatřením v českém právním řádu. Byl zaveden zákonem č. 129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence, který současně novelizoval zákon č. 140/1961 Sb. (trestní zákon), kde byla zabezpečovací detence upravena po hmotněprávní stránce. Další dílčí změny přinesl nový trestní zákoník č. 40/2009, který vstoupil v účinnost dne 1. ledna 2010 a obsahuje již její komplexnější úpravu.

Zabezpečovací detence znamená nucené zadržování a léčbu nemocných ve zdravotnických zařízeních. Není potřeba souhlasu takové osoby, ani jejího zákonného zástupce. Z těchto důvodů je její výkon podmíněn souladem s Listinou základních práv a svobod a dalšími právně relevantními dokumenty o lidských právech, ale také např. Zákonem o péči o zdraví lidu.⁶⁰

Zabezpečovací detence ve své podstatě navazuje na ochranné léčení a vyplňuje tak volný prostor, kde již ochranné léčení nedostačuje. Potřeba nového ochranného opatření tohoto druhu vzešla zejména z důvodu existence určité úzké skupiny osob, kterým bylo uloženo ochranné léčení a které však vzhledem ke své agresivitě, nebezpečnosti (a to jak směrem k ostatním pacientům, tak i k ošetřujícímu personálu), opakujícím se útekům i charakteru jejich duševní poruchy nebo závislosti na omamných a psychotropních látkách nevyhovují k zařazení do režimu ochranného léčení. Režim zabezpečovací detence je pro osobu, již byla uložena, jednoznačně více omezující, a proto bude docházet k jejímu ukládání jen v určitých odůvodněných případech, jichž bude méně než u ochranného léčení. Pro výkon tohoto ochranného opatření jsou zřízeny speciální zdravotnická zařízení – detenční ústavy. V dnešní době tomuto účelu slouží detenční ústavy v Brně a Opavě.

Před přijetím dnes platné úpravy proběhla rozsáhlá odborná i politická debata o potřebnosti a podobě nového ochranného opatření. Navrhovala se různá řešení, avšak z různých důvodů, mj. finanční nákladnosti vybudování detenčních ústavů, po dlouhou dobu k realizaci nedošlo. Inspirací do značné míry byly zahraniční právní úpravy.

---

⁶⁰ VANTUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 9, s. 5-13

Zvažován byl i koncept tzv. preventivní detence, kdy by zabezpečovací detence mohla být ukládána i osobám, které jsou pro svou duševní poruchu ve zvýšené míře společensky nebezpečné, přitom ale nespáchaly žádnou či jen bagatelní trestnou činnost. Tento koncept byl podporován argumenty poukazujícími na fakt, že v určitých případech dochází u některých nebezpečných pachatelů jen k drobné kriminální činnosti neumožňující uložení ochranného opatření nebo dlouhodobého trestu odnětí svobody, ale na základě znaleckého zkoumání lze predikovat se značnou určitostí budoucí páchání tentokrát již závažné trestné činnosti. Ovšem právě míra úspěšnosti takové předpovědi je zcela zásadní otázkou.⁶¹

Byť podle určitých právních norem (v oblasti zdravotnického práva) je možné zadržet osobu nebezpečnou pro své okolí, v trestním právu není možné uložit trestněprávní sankci někomu, kdo se žádného činu porušujícího trestněprávní normy nedopustil. To by bylo v rozporu s předpisy na ochranu lidských práv a základních svobod.

V České republice se při přípravě institutu zabezpečovací detence zvažovalo zakotvení preventivní detence. Inspirací mohla být například právní úprava německá, švýcarská nebo rakouská. Z několika důvodů, mj. respektování zásady přiměřenosti ochranných opatření (uložení tak omezujícího ochranného opatření, jakým zabezpečovací detence bezpochyby je, není přiměřené potenciální budoucí hrozbě od pachatele, jejíž existenci je možno dokázat pouze znaleckým posudkem), nebyl nakonec koncept preventivní detence přijat.

3.2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Po dlouhou dobu se v českých (československých) právních a zdravotnických kruzích diskutovala nutnost zavedení nového druhu ochranného opatření – zabezpečovací detence. Hlavním důvodem, jak ostatně nastiňuji v předchozí podkapitole, byla vzrůstající potřeba reagovat na nebezpečné pachatele umístěné v zařízeních ochranné léčby. Tyto osoby, často nepodrobné, nespolupracující, agresivní, sociálně maladaptované a sabotující léčbu, nezřídka ze zdravotnických

---

⁶¹ PŘESLIČKOVÁ, H., TOMÁŠEK, J., ZEMAN, P. Potřebujeme institut zabezpečovací detence ?. Zdravotnictví a právo. 2005, roč. 9, č. 2, s. 9-17

zařízení utíkají, napadají ostatní pacienty i zdravotnické pracovníky.⁶² Ochranné léčení a zařízení zabezpečující její výkon nejsou materiálně ani personálně dostatečně vybaveny na zacházení s těmito pacienty. Psychiatrické léčebny v podobě, jak jsou dnes stavebně-technicky konstruovány, nejsou dostatečnou překážkou útěku. Po útěku byl navíc pacient zpravidla vrácen do toho samého zdravotnického zařízení se stejnou či podobnou mírou zabezpečení. V souvislosti s pokračujícími humanizujícími a liberalizujícími tendencemi ve zdravotnictví a vězeňství jsou u psychiatrických léčeben a jiných zařízení do jisté míry snižována opatření izolující léčebnu a její chovance od okolního světa, což ještě více ztěžuje výkon ochranného léčení u těchto závažných případů. Cesta k vytvoření nového ochranného opatření byla tedy nevyhnutelná.

Reálnější obrysy začaly mít práce na přípravě institutu zabezpečovací detence po roce 1990, kdy se iniciativy chopily výbory Sexuologické společnosti a Psychiatrické společnosti České lékařské komory.⁶³ Proběhly mnohé diskuse se členy vlády a jednotlivými ministerstvy, nicméně nedošlo ani k ustanovení meziresortní komise. V polovině devadesátých let, konkrétně v roce 1995, byl vypracován Ministerstvem zdravotnictví návrh na zřízení oddělení pro léčbu zvlášť společensky nebezpečných pacientů v Psychiatrické léčebně Dobruška.⁶⁴ Bylo navrženo více možných variant, ale k realizaci přesto nedošlo, i když byla zvolena varianta nejúspěšnější.

Zhruba ve stejném období, kdy proběhl výše zmíněný neúspěšný pokus, zahájilo svoji aktivitu v této oblasti Centrum pro rozvoj péče o duševní zdraví. Mezi její výstupy patřily nejen četné konkrétní návrhy, ale také zřízení Komise ochranné léčby při Ministerstvu zdravotnictví, ve které působili zástupci několika resortů a dalších institucí (např. Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Vězeňské služby nebo Všeobecné zdravotní pojišťovny). Mezi nejdůležitější cíle činnosti této komise patřila příprava institutu zabezpečovací detence a vypracování projektu detenčního ústavu v rámci Psychiatrické léčebny Brno-

---

⁶² PŘESLIČKOVÁ, H., TOMÁŠEK, J., ZEMAN, P. Potřebujeme institut zabezpečovací detence ?. Zdravotnictví a právo. 2005, roč. 9, č. 2, s. 9-17

⁶³ ŠÁMAL, P. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. s. 354

⁶⁴ VANTUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 9, s. 5-13

Černovice.⁶⁵ Do těchto přípravných fází se mimo výše zmíněné subjekty zapojil také Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Odpovědnost za zřízení a provoz detenčního ústavu měla být v rukou buď resortu zdravotnického nebo justičního. Tento jakýsi negativní kompetenční spor byl provázen argumenty zástupců zdravotnictví, že lékaři jsou se svou odborností způsobilí léčit pacienty a ne pracovat s nebezpečnými a agresivními chovanci. Naopak z tábora ministerstva spravedlnosti zaznívalo, že jeho aparát není určen ani vzdělán k léčení lidí.

Je třeba zmínit, že při uvažování nad budoucí podobou zabezpečovací detence proběhla volba mezi dvěma modely – klinickým a ochranným. V České republice byl nakonec zvolen model klinický (Clinical Model), který vedle funkce ochrany společnosti upřednostňuje také léčbu, rehabilitační a psychologické působení na pachatele. Naopak ochranný model (Community Protection Model) zdůrazňuje pouze ochranu společnosti.⁶⁶

Do legislativního světa se zabezpečovací detence dostala po roce 2005, kdy byl postupně představen vládní návrh nového trestního zákoníku a návrh zákona o výkonu zabezpečovací detence. Dva odborné týmy pracovaly na přípravě tohoto institutu. Jeden zpracovával projekt samotného detenčního ústavu a druhý připravoval podobu a text zákona.⁶⁷ Návrh trestního zákoníku nebyl přijat a posléze byl i návrh zákona o výkonu zabezpečovací detence stažen z projednávání Legislativní radou vlády.⁶⁸ Nicméně v roce 2006 byl zpracován nový návrh detenčního zákona, který již byl přijat a 1. ledna 2009 vstoupil v účinnost a přinesl tak institut zabezpečovací detence do českého právního řádu.

Zabezpečovací detence, její výkon a podoba detenčního ústavu jsou poměrně sofistikované záležitosti, s nimiž neměla Česká republika velké zkušenosti, a proto byla hledána inspirace zejména v zahraničí. Příkladem bylo Německo nebo Nizozemí, kde existuje propracovaný systém zabezpečovací detence a poměrně široká síť detenčních ústavů. Mezi konkrétní příklady můžeme zařadit např. detenční ústav Straubing

---

⁶⁵ PŘESLIČKOVÁ, H., TOMÁŠEK, J., ZEMAN, P. Potřebujeme institut zabezpečovací detence ?. Zdravotnictví a právo. 2005, roč. 9, č. 2, s. 9-17

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1046

⁶⁷ PŘESLIČKOVÁ, H. Vybrané otázky budoucí úpravy výkonu zabezpečovací detence. In Detence – Nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli ? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. s. 57-63

⁶⁸ ŠKVAJN, P. Zabezpečovací detence v osnově trestního zákoníku a návrhu zákona o výkonu zabezpečovací detence. In Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2. Praha: Karolinum, 2007. s. 109-115

v německém Bavorsku, saský Arnsdorf nebo nizozemský Venray. Náklady na vybudování detenčního ústavu tu jdou do výše několika milionů euro, stejně tak provoz ústavu je mnohem finančně náročnější než v případě běžné psychiatrické léčebny nebo věznice. Velký důraz je kladen na zabezpečení, standardem je několikeré oplocení stejně tak jako kamerový systém, mikrovlnné bariéry nebo osvětlení.⁶⁹

3.3 UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Zabezpečovací detenci a její ukládání upravuje trestní zákoník v § 100. Obdobně jako v případě ochranného léčení, i zde soudy ukládají zabezpečovací detenci ve dvou režimech – obligatorně a fakultativně; tedy existují případy, kdy ji soud uložit musí a případy, kdy je to na jeho zvážení. Zabezpečovací detence existuje, na rozdíl od ochranné léčby, pouze ve formě ústavní vykonávané v detenčním ústavu. Ambulantní forma již z podstaty tohoto ochranného opatření není možná.

Toto ochranné opatření může být uloženo samostatně (zde podobně jako u ochranného léčení půjde o případy nepřičetnosti pachatele), vedle trestu (u pachatelů zmenšeně přičetných, pachatelů trpících duševní poruchou nebo závislostí na návykových látkách) nebo při upuštění od potrestání (dle § 47 odst. 2 a § 100 odst. 1 TrZ).

Pro všechny zákonné případy uložení zabezpečovací detence je společná subsidiarita vzhledem k ochrannému léčení. Trestní zákoník toto vyjadřuje pomocí formulace “nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti“. Z těchto slov tedy vyplývá, že je nutné zvláště přihlédnout k nebezpečnosti pachatele, povaze jeho duševní poruchy a také k tomu, jaké možnosti působení na pachatele se naskýtají v rámci výkonu ochranného léčení.⁷⁰

Není nutné, aby skutečně došlo k uložení ochranného léčení, které by se ukázalo jako neúspěšné. Postačuje již předpoklad neúčinnosti ochranné léčby, nevyžaduje se uložení ochranného léčení, které by se posléze ukázalo nedostatečným. Zabezpečovací detenci je tedy možné uložit již při prvním odsouzení.⁷¹

⁶⁹ SEJREK, F. Inspirace pro český detenční ústav. *České vězeňství*. 2005, roč. 14, č. 3, s. 30-31

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1049

⁷¹ ŠÁMAL, P., ŠKVAJN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. In *Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? : trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005.

Zabezpečovací detenci je možné považovat za prostředek „ultima ratio“ v systému ochranných opatření. Tak ostatně hovoří i trestní zákoník, když v § 96 odst. 2 stanovuje, že újma způsobená uložením a vykonávaným ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu. I zde se uplatňuje zásada přiměřenosti trestních sankcí vyjádřena v § 38 odst. 2 TrZ jako zákaz uložení sankce pachatele více postihující, když by postačovala sankce méně postihující.

3.3.1 OBLIGATORNÍ UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Obligatorní ukládání zabezpečovací detence, kde je tato povinnost vyjádřena slovy „soud uloží“, je upravena v § 100 odst. 1 TrZ. Podobně jako v případě ochranného léčení se jedná o dva případy – reakce na páčání trestných činů osobami trpícími duševní poruchou a zmenšeně přičetnými pachateli nebo trestněprávní odpověď na páčání činů jinak trestných nepřičetnými pachateli.

První situace odkazuje na použití § 47 odst. 2 TrZ. Jde zde, obdobně jako u ochranného léčení (viz § 99 odst. 1 TrZ + § 47 odst. 1 TrZ), o uložení zabezpečovací detence za současného upuštění od potrestání. Podmínkou je zde spáchání zločinu, tedy úmyslného trestného činu, za jehož spáchání trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující pět let (viz § 14 odst. 2 a 3).⁷² Pachatel musí buď trpět duševní poruchou, která jej ovlivnila v době spáchání činu, nebo být zmenšeně přičetný (přičemž může existovat obojí, tedy pachatel trpící duševní poruchou, která vede k zmenšené přičetnosti). Zabezpečovací detenci je možno uložit, pokud dle úvahy soudu bude jejím uložením lépe dosaženo ochrany společnosti než v případě uložení trestu. Vyjádřením výše zmíněné zásady subsidiarity zabezpečovací detence je omezení možnosti jejího uložení na případy, kdy nelze očekávat, že by ochranné léčení vedlo k dostatečné ochraně společnosti.

Druhá část zmíněného ustanovení řeší problematiku páčání činů jinak trestných nepřičetnými pachateli. Zabezpečovací detenci je jim možné uložit, pokud spáchali čin jinak trestný, který by v případě zachování trestní odpovědnosti pachatele naplňoval znaky zločinu (až do účinnosti novely trestního zákoníku a trestního řádu provedené zákonem č. 330/2011 Sb. se zabezpečovací detence podle tohoto ustanovení ukládala za čin jinak trestný, který by jinak naplňoval znaky zvlášť závažného zločinu, tedy

---

⁷² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1048

trestného činu, za jehož spáchání je možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí alespoň deset let). Mezi další zákonné podmínky patří nebezpečnost pobytu pachatele na svobodě a stejně jako ve výše zmíněném případě vyjádření subsidiarity tohoto ochranného opatření.

3.3.2 FAKULTATIVNÍ UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Trestní zákoník upravuje také fakultativní ukládání zabezpečovací detence, kdy soud nemá povinnost detenci uložit, ale po přihlédnutí k dosavadnímu životu a poměrům pachatele zváží, zda toto ochranné opatření uloží či nikoliv. Osoba pachatele spoluurčuje závažnost a povahu spáchaného trestného činu. Chování pachatele ve společnosti má na jeho hodnocení buď pozitivní nebo negativní význam. Poměry pachatele se myslí jeho poměry osobní, rodinné, majetkové aj. Jedná se o okolnosti charakterizující jej jako objekt zabezpečovací detence. Důležité je, jaké tyto poměry jsou v době rozhodování o zabezpečovací detenci.⁷³

Ustanovení § 100 odst. 2 písm. a) TrZ umožňuje uložit zabezpečovací detenci pachatelům, kteří spáchali zločin a byli ovlivněni duševní poruchou (případná zmenšená přičetnost nehraje roli). Jedná se zde o opatření subsidiární k ukládání zabezpečovací detence v režimu § 47 odst. 2 TrZ. V tomto případě ovšem nedochází k upuštění od potrestání, ale zabezpečovací detence je ukládána vedle trestu. Pachatel musí být nebezpečný při svém pobytu na svobodě a opět je zde, tak jako v každém ustanovení upravujícím ukládání zabezpečovací detence, vyjádřena subsidiarita vzhledem k ochrannému léčení.

Ukládáním zabezpečovací detence je možné reagovat i na trestné činy spáchané pod vlivem nebo v souvislosti se zneužíváním návykových látek. Ustanovení § 100 odst. 2 písm. b) umožňuje zabezpečovací detenci uložit pachatelům zločinnů (zde nastala stejná situace jako v případě § 100 odst. 1 2. část, kdy původní podmínkou bylo spáchání zvláště závažného zločinu, ale s účinností zákona č. 330/2011 Sb. postačuje k jejímu uložení již jen zločin). Postihuje se zde recidiva, konkrétně opětovné spáchání zločinu, když pachatel tento dřívější zločin spáchal pod vlivem nebo v souvislosti se zneužíváním návykové látky a byl za něj odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání alespoň dva roky a současně nelze očekávat úspěšnost

---

⁷³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1051

ochranného léčení (zde se jedním z rozhodujících faktorů stává i již projevovaný postoj pachatele k ochranné léčbě).

Potenciální výkladový problém může nastat při interpretaci výše zmíněného zákonného ustanovení. Je nutné, aby i druhý zločin (recidiva) byl spáchán pod vlivem nebo v souvislosti se zneužíváním návykové látky? Z textu zákona tak nelze jednoznačně dovodit.⁷⁴ Nicméně toto ustanovení navazuje na ukládání ochranného léčení podle § 99 odst. 2 písm. b) (ukládání ochranné léčby za “drogový“ zločin) a rozvádí ho pro případy recidivy. Zabezpečovací detence by v tomto případě měla být ukládána osobám, které opakovaně páchají zločiny a opakovaně zneužívají návykové látky.⁷⁵

3.3.3 JUDIKATURA V OBLASTI ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Vzhledem k tomu, že zabezpečovací detence je velmi mladým právním institutem, prakticky v této oblasti neexistuje judikatura vyšších soudů s obecným významem. Informoval jsem se o rozhodnutích, ve kterých byla uložena zabezpečovací detence, u Krajského soudu v Hradci Králové.

Jedním z případů je rozhodnutí Čj.: 6T 13/2009-592, kdy byla uložena dne 31.3.2010 zabezpečovací detence podle § 100 odst. 2 písm. a) TrZ vedle trestu odnětí svobody obžalovanému R.F., který spáchal trestný čin vraždy ukončený ve stádiu pokusu ve výkonu trestu odnětí svobody, kdy obětí byl spoluvězeň obžalovaného. Podle znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, trpěl těžkou poruchou osobnosti a tzv. polymorfní závislostí (závislost na víceronávykových látkách). V době spáchání činu trpěl duševní poruchou. Již dříve absolvoval protitoxikomanické ochranné léčení. Obžalovaný využil práva podat odvolání, avšak Vrchní soud v Praze rozhodnutí změnil pouze s mírnou modifikací délky trestu odnětí svobody.

Jiným rozhodnutím, ve kterém byla taktéž uložena zabezpečovací detence (zde ještě podle starého trestního zákona č. 140/1961 Sb., konkrétně § 72 odst. 2) pachateli A.N. vedle trestu odnětí svobody na doživotí, je rozhodnutí Čj.: 7T 14/2008-831 z 20.2.2009. Zde se jednalo o spáchání trestného činu dokonané vraždy a znásilnění dítěte. Psychiatr u obžalovaného diagnostikoval smíšenou poruchu osobnosti, závislost na alkoholu a

---

⁷⁴ VANTUCH, Petr. Ochranná opatření v trestním zákoníku. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 1, s. 1-12

⁷⁵ VANTUCH, Petr. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 9, s. 5-13

poruchu sexuální preference záležející v homosexuální pedofilii. Nutno dodat, že se v případě A.N. jedná o recidivujícího pachatele sexuálních deliktů, který již prodělal opakované ochranné léčení sexuologické.

Posledním případem, o kterém bych se v této diplomové práci rád zmínil, je nedávné (podzim 2012) trestní řízení proti R.L., který byl obviněn ze spáchání trestných činů vraždy a těžkého ublížení na zdraví. R.L. byl uznán soudem nepřičetným na základě znaleckého posudku diagnostikujícího u něj psychózu a schizofrenní onemocnění, kteréžto způsobily úplné vymizení jak schopnosti rozpoznávací, tak i ovládací. Trestní stíhání proti obviněnému bylo usnesením zastaveno a posléze byla na základě návrhu krajského státního zástupce uložena dne 15.11.2012 zabezpečovací detence podle § 100 odst. 1 TrZ.

3.4 VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Výkon zabezpečovací detence je právně ukotven hned v několika právních předpisech. Předně se jedná o Trestní řád (konkrétně § 344) a Zákon č. 129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence (dále jen ZVZD). Ustanovení týkající se výkonu tohoto ochranného opatření nalezneme také v instrukci Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002 MS, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy (dále jen Vnitřní a kancelářský řád), dále Zákon č. 555/1992 Sb o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky (dále jen Zákon o Vězeňské službě) a v neposlední řadě Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 15/2009 (dále jen NGR).

Detenci je možné vykonávat pouze ve specializovaných zařízeních nazvaných detenční ústavy, které spravuje Vězeňská služba České republiky (viz § 1 odst. 1 a § 2 odst. 1 písm. b) Zákona o Vězeňské službě). Zákon o výkonu zabezpečovací detence upravuje práva a povinnosti osob zde umístěných, zatímco Trestní řád upravuje spíše postup nařízení jejího výkonu, tedy proces od uložení zabezpečovací detence rozhodnutím soudu po dopravení osoby do ústavu (ZVZD operuje s pojmem chovanec).

V čele detenčního ústavu stojí ředitel, jehož postavení je primárně zakotveno v § 3 ZVZD. Je oprávněn vydávat pokyny a rozhodnutí, jimiž zajišťuje chod ústavu. Významnou pravomocí je oprávnění, byť omezené nutností předchozího souhlasu generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, k vydávání vnitřního řádu

detenčního ústavu. Vnitřní řád určuje denní režim ústavu a činnost chovanců. Je nutné, aby byl přístupný všem zaměstnancům a taktéž i chovancům.

Kromě Vězeňské služby v detenčních ústavech působí celá řada odborných pracovníků, ať už lékařů, detenčních psychologů, terapeutů, speciálních pedagogů, sociálních pracovníků a dalších.

Dozor nad výkonem zabezpečovací detence vykonává místně příslušné krajské státní zastupitelství (viz § 40 odst. 1 ZVZD). Státní zástupce je oprávněn k celé řadě úkonů, mezi něž patří např. neomezená návštěva detenčních ústavů, právo žádat vysvětlení, předložení spisů nebo dokladů, prověřování ukládání a výkonu kázeňských trestů a odměn, rozhovor s chovanci bez přítomnosti jiných osob nebo nařízení propuštění osoby, která je držena nezákonně v detenci.

3.4.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Tak jako v případě ochranného léčení, i výkon zabezpečovací detence je třeba nařídit soudem (předsedou senátu či samosoudcem). Pro zabezpečovací detenci tento proces upravuje § 354 Trestního řádu a také § 90b a § 90c Vnitřního a kancelářského řádu. Nezbytným předpokladem nařízení výkonu zabezpečovací detence je vykonatelnost rozhodnutí, jímž byla uložena. Poté je nařízení výkonu ve dvojím vyhotovení společně s opisem rozhodnutí soudu prvního (či i druhého stupně) s doložkou právní moci zasláno příslušnému detenčnímu ústavu, kde má dojít k výkonu zabezpečovací detence (§ 90b odst. 2 Vnitřního a kancelářského řádu). Společně s tímto je zasílán i znalecký posudek ohledně duševního stavu pachatele a žádost, aby byla okresnímu soudu, v jehož obvodu dochází k jejímu výkonu, pravidelně zasílána zpráva o průběhu a výsledcích jejího výkonu (viz § 354 odst. 5 TrŘ).

V současné době jsou v provozu dva detenční ústavy – v Brně a v Opavě. Pachatelé jsou rozdělováni do obou ústavů podle svého bydliště nebo pobytu. Místní příslušnost obou je dána v Příloze č. 8 k Vnitřnímu a kancelářskému řádu a to tak, že brněnský ústav je zařízením příslušným pro kraje Vysočina, Jihomoravský a Zlínský. Ostatní kraje spadají do příslušnosti opavského detenčního ústavu. Z důvodu rovnoměrného rozložení obsazenosti chovanci je generální ředitelství Vězeňské služby oprávněno rozhodnout jinak (§ 90b odst. 1 Vnitřního a kancelářského řádu).

Osoba, která je v době nařízení výkonu zabezpečovací detence na svobodě, bude vyzvána k nástupu do detenčního ústavu do určitého data. Je na uvážení soudu, zda pachateli poskytne určitou dobu (ne delší než jeden měsíc) na obstarání osobních záležitostí. Může se stát, že se jedná o osobu nebezpečnou pro svoje okolí nebo o situaci se značnou pravděpodobností útěku (ať do ciziny či v tuzemsku) podloženou a odůvodněnou konkrétními skutečnostmi. Na tyto případy proto pamatuje § 354 odst. 2 TrŘ, který umožňuje soudu budoucího chovance zadržet a dopravit do výkonu zabezpečovací detence pomocí orgánu Policie České republiky.⁷⁶ Příslušníci ozbrojených sil nebo bezpečnostních sborů v činné službě budou do jejího výkonu dopraveni s pomocí útvaru, jehož jsou příslušníky (§ 354 odst. 3 TrŘ).

Detenční ústav je dále povinen na základě žádosti soudu oznámit, ve který den bylo započato s výkonem zabezpečovací detence a také oznámit, že došlo k pominutí důvodů, pro které došlo k jejímu uložení (§ 354 odst. 4 TrŘ).

3.4.2 VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE A NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Na rozdíl od úpravy ochranného léčení, kde má soud léčení ukládající jistou volnost ohledně volby vzájemné posloupnosti výkonu ochranného léčení a nepodmíněného trestu odnětí svobody, u zabezpečovací detence § 100 odst. 3 Trestního zákoníku dává přesné instrukce.

Trest odnětí svobody má zde jasnou prioritu. Pokud byla uložena zabezpečovací detence vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, tak se vždy nejdříve vykoná trest odnětí svobody a až poté dojde k výkonu zabezpečovací detence. Nastane-li situace, kdy dojde k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody během výkonu zabezpečovací detence, její výkon se přerušuje a k jeho pokračování se přistoupí po ukončení trestu odnětí svobody. O přerušení výkonu zabezpečovací detence se nerozhoduje, soud nařídí detenčnímu ústavu dodání odsouzeného do výkonu trestu.⁷⁷

---

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 2565

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1054

3.4.3 STRUKTURA VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Každý chovanec musí být dle § 4 ZVZD při umístění do ústavu seznámen se svými právy a povinnostmi během výkonu zabezpečovací detence. Musí prokazatelně mít na zřeteli znění vnitřního řádu detenčního ústavu a možnost podávat stížnosti a také návrhy na propuštění z jejího výkonu. Takové poučení bude provedeno s přihlédnutím na duševní stav chovance.

První kroky chovance směřují do přijímacího oddělení (viz § 4 odst. 2 ZVZD, § 18 NGR), kde je každému chovanci založena jeho osobní karta, která obvykle obsahuje odbornou dokumentaci, mezi níž patří dokumentace zaslaná soudem, výstup z tzv. vstupního posouzení, záznamy o chování, komplexní zprávy apod. V tomto přijímacím oddělení stráví každý chovanec individuálně stanovenou dobu, která ovšem zpravidla nepřekročí čtyři týdny.⁷⁸

V tomto oddělení se chovanci podrobují tzv. vstupnímu posouzení, což obsahuje lékařské vyšetření, ověření psychiatrické diagnózy a zhodnocení aktuálního stavu chovance. Na tomto procesu spolupracuje širší tým odborníků, ve kterém jsou přítomni lékař, psychiatr, právník, psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník. Vstupní posouzení je zakončeno zpracováním vstupní zprávy, která obsahuje doporučení vzhledem k individuálnímu zacházení s konkrétním chovancem, dále výsledek posouzení chovance psychiatrem a psychologem, kdy dojde na základě zjištěných informací k zařazení do určité skupiny (chovanci jsou při výkonu zabezpečovací detence zařazeni do různých skupin podle charakteru svého „poškození“, zdravotního stavu a předchozí trestné činnosti; chovanci trpící duševní poruchou jsou stejně jako muži a ženy zařazování od odlišných skupin) a v neposlední řadě výstup posouzení speciálním pedagogem a sociálním pracovníkem, kteří se ke každému chovanci vyjádří z hlediska svých oborů a doporučí individuální zacházení a zařazení do skupiny.⁷⁹

Jak jsem již zmínil výše, chovanci se pro účely výkonu zabezpečovací detence rozdělují do skupin. Metodologie rozdělování může být rozdílná z hlediska způsobu nahlížení. Právníci by z pohledu trestního práva mohli rozdělit pachatele na nepřítčetné,

---

⁷⁸ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 46-50

⁷⁹ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 46-50

zmenšeně přičetné, ty trpící duševní poruchou a konečně na pachatele zneužívající návykové látky. Odborná veřejnost diskutující o potřebnosti tohoto nového ochranného opatření rozdělila okruh osob vhodných na umístění do detenčního ústavu v zásadě na dvě skupiny – pachatele vraždy se sklony k další násilné činnosti a na sexuální devianty. Nicméně pro potřeby detenčního ústavu, konkrétně zde v případě brněnského ústavu, je dělení poněkud jiné. Chovanci se rozdělují do pěti kategorií – psychotici, mentálně retardovaní, sexuální devianti, osoby se závažnou poruchou osobnosti a případně osoby zneužívající návykové a omamné látky (viz také § 19 odst. 4 NGR). Detenční ústav v Brně své chovance dále dělí do jednotlivých sekcí, jako jsou ženy, osoby mladší devatenácti let a dospělí muži, kteří jsou dále děleni na psychotiky, sexuální devianty, mentálně retardované a osobnostně narušené (viz také § 19 odst. 5 NGR). Stejně tak by bylo vhodné chovance rozdělit vertikálně do skupin podle stádia výkonu zabezpečovací detence, ve kterém se nacházejí.⁸⁰

Chovanci se ve výkonu zabezpečovací detence podrobují léčebným, psychologickým, vzdělávacím, pedagogickým, rehabilitačním a činnostním programům (viz § 100 odst. 4 TrZ). Je zřejmé, že existuje široké spektrum metod, jak působit na chovance, i když jejich účinnost se bude lišit případ od případu. Některé chovance půjde „napravit“ do té míry, že jim bude zabezpečovací detence přeměněna na ústavní ochranné léčení, z kterého v určitých případech budou moci být i propuštěni. Naopak u jiných osob tento postup vzhledem k charakteru jejich postižení nebude možný a bude převažovat zadržovací funkce zabezpečovací detence. U takovýchto nejtěžších případů budou chovanci zpravidla internováni doživotně.

Vnitřní řád detenčního ústavu a jeho přílohy obsahuje základní výčet možných druhů a forem výše zmíněných programů, na kterých je povinná účast chovanců. Tyto programy se také budou lišit podle skupiny a sekce, na kterou budou aplikovány. Metody působení budou buď individuální nebo skupinové (§ 20 odst. 2 NGR).

Program je každému chovanci individuálně stanoven po zařazení do příslušné sekce. Při volbě programu se bere v potaz hned několik hledisek, jako jsou pohlaví, věk, zdravotní stav chovance, předchozí trestná činnost, ochota a míra jeho spolupráce a charakteristika jeho osobnosti. Důležitou součástí programu je stanovení hlavního cíle

---

⁸⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 46-50

výkonu zabezpečovací detence pro každého chovance a soustavy menších, dílčích cílů, jejichž dosahování směřuje ke splnění hlavního cíle (§ 21 NGR).

Základní, pro všechny chovance společnou, formou působení na chovance je komunitní systém, který spočívá v každodenních povinných ranních skupinových komunitách. Nicméně v některých skupinách není možné komunitu provozovat, v takových případech se konají pravidelné vizity. Komunitu vede psycholog, případně v zastoupení jiným odborným zaměstnancem, účastní se jí kromě chovanců také všichni odborní zaměstnanci. Na komunitě je prezentován plán dne a případné organizační změny.⁸¹

3.4.4 KOMPLEXNÍ ZPRÁVA

Komplexní zpráva (§ 26 ZVZD) je periodické vyhodnocení vývoje chovance ve výkonu zabezpečovací detence. Je zpracovávána každé tři měsíce týmem odborných zaměstnanců detenčního ústavu, přičemž její zkompletování provádí zpravidla psycholog. Každý chovanec musí být s komplexní zprávou prokazatelně seznámen.

Tato zpráva odráží motivační a hodnotící systém, který je aplikován na každého chovance. Pomocí bodového systému se sleduje úspěšnost výkonu zabezpečovací detence (naplňování účelu zabezpečovací detence – dodržování režimu jejího výkonu a plnění individuálního programu) a určuje se prognóza dalšího vývoje chovance s ohledem na jeho případné propuštění nebo přeměnu zabezpečovací detence na ochranné léčení.⁸² Na základě bodového systému a postupu chovance v jeho rámci se chovanec postupně přesouvá do jiného terapeuticko–režimového stupně v rámci výkonu zabezpečovací detence (§ 22 NGR).

Odborná komise může shledat, že již pominuly důvody k dalšímu trvání zabezpečovací detence, v takovém případě o tom vypracuje podrobnou zprávu, která je následně předložena řediteli ústavu. Pokud se ředitel ústavu s výstupem této zprávy ztotožní, podá okresnímu soudu, v jehož obvodu se zabezpečovací detence vykonává, návrh na propuštění chovance z výkonu zabezpečovací detence či na změnu

---

⁸¹ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 46-50

⁸² ŠKVAJN, P. Zabezpečovací detence v osnově trestního zákoníku a návrhu zákona o výkonu zabezpečovací detence. In Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2. Praha: Karolinum, 2007. s. 109-115

zabezpečovací detence na ochranné léčení a současně vyrozumí státního zástupce. V opačném případě také vyrozumí příslušný okresní soud a připojí vlastní stanovisko ke zprávě (§ 26 odst. 4 a 5 ZVZD).

3.4.5 PRÁVA A POVINNOSTI CHOVANCŮ VE VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Práva a povinnosti chovanců ve výkonu zabezpečovací detence jakož i jiné aspekty jejího výkonu upravuje Zákon č. 129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence. Mezi základní ustanovení tohoto zákona patří vyjádření rovnosti práv všech chovanců stejně tak jako požadavek na výkon zabezpečovací detence, který respektuje lidskou důstojnost a je přiměřený osobě chovance (§ 7 a § 2 odst. 2 ZVZD). Nutností je zacházet s chovancem tak, aby se nezhoršoval jeho zdravotní stav, s čímž souvisí i právo chovance na zaopatření (tj. ubytování, stravování, ošacení a zdravotní péče). Samozřejmostí je působení na chovance s účelem povzbudit je v rozhodnutí dobrovolně se podrobit léčebnému procesu.

3.4.5.1 PRÁVA V SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNICKÉ OBLASTI

Chovancům je zajišťována zdravotnická péče od poskytovatele zdravotních služeb nebo ji zajišťuje Vězeňská služba (§ 19 ZVZD). Po dobu výkonu zabezpečovací detence je chovancům upřeno právo volby takového poskytovatele (§ 16 odst. 2 písm. d) ZVZD). Ustanovení § 20 ZVZD zakládá všem chovancům právo na pravidelnou stravu, jejíž složení a nutriční hodnoty, které respektují individuální stav a potřeby každého chovance, zaručují udržení zdraví. Právo na ubytování je konkretizováno v Zákoně o výkonu zabezpečovací detence požadavkem na zajištění lůžka, židle a prostoru na osobní věci pro každého chovance.

Detenční ústav zajišťuje pro každého chovance ústavní oděv. Je možné použít i vlastní oděv, pokud vyhovuje hygienickým normám (§ 20 odst. 3 ZVZD). Denní režim zajišťuje osmihodinovou dobu ke spánku, vycházku v délce nejméně jedné hodiny a také přiměřené osobní volno (§ 20 odst. 4 ZVZD).

Zajišťováno je i vzdělávání chovanců v rozsahu základního a středního školství, pokud to zdravotní stav chovanců dovoluje. Mladistvým chovancům se vždy umožní dokončit základní školní vzdělání (§ 22 ZVZD). V případě prohloubení vzdělání ve

výkonu zabezpečovací detence nesmí být patrné, že chovanec vzdělání získal právě během jejího výkonu (§ 27 odst. 5 NGR).

3.4.5.2 OSOBNÍ PRÁVA CHOVANCŮ

Druhá hlava Zákona o výkonu zabezpečovací detence upravuje několik osobních práv chovanců. Jedním z nich je do jisté míry omezené právo přijímat a odesílat korespondenci. Ředitel detenčního ústavu může rozhodnout, že od jistých osob nebude chovanci povoleno přijímat korespondenci nebo ji uvedené osobě odesílat. Případně je možné určité části korespondence, která bude nezávadná, chovanci předat/ předat k odeslání adresátovi. Nicméně i přes uvedená omezení nikdy není možné zadržovat nebo kontrolovat korespondenci mezi chovancem a jeho advokátem nebo orgánem veřejné moci či jinými osobami nebo orgány, které konkretizuje zákon (§ 8 ZVZD).

Zákon o výkonu zabezpečovací detence kromě práva na korespondenci upravuje v § 14 možnost přijímat balíčky s osobními věcmi a některými potravinami a to až do hmotnosti pět kilogramů jedenkrát za tři měsíce. Uvedenému omezení nepodléhají zásilky obsahující knihy, prádlo, oděv a obuv. Balíčky mohou být kontrolovány a zadrženy Vězeňskou službou.

Osoby ve výkonu zabezpečovací detence si mohou půjčovat knihy, tiskoviny a společenské hry za účelem uspokojování svých kulturních potřeb (§ 12 ZVZD). Ředitel detenčního ústavu může jak povolit zakoupení a použití takových prostředků, tak i zakázat jejich držení a používání.

Chovanci mají právo využívat ústavních telefonů ke komunikaci se svými právními zástupci. Telefonní komunikace s osobami blízkými, soudem ustanoveným opatrovníkem či lidskoprávními organizacemi může být chovanci umožněna. Vězeňská služba je oprávněna monitorovat komunikaci chovanců s výjimkou telefonních hovorů s právním zástupcem chovance, orgány veřejné moci, veřejným ochráncem práv nebo lidskoprávními organizacemi. V omezené míře může být dovoleno využívat ústavní internet. Je zakázáno používat v detenčním ústavu vlastní telefonní přístroj (§ 9 ZVZD).

Ústavy pro výkon zabezpečovací detence dovolují dle dikce § 10 ZVZD chovancům přijímat návštěvy. Navštívit chovance v průběhu výkonu zabezpečovací detence je možné nejméně dvakrát týdně po dobu nejméně dvou hodin, vždy však v souladu s rozhodnutím ředitele ústavu a vnitřním řádem. Ředitel ústavu může také nepovolit

kontakt s určitými osobami. Kontakt s právním zástupcem, duchovními, úředními osobami a opatrovníkem není omezen.

Nábožensky založení chovanci se mohou účastnit společných náboženských obřadů, které vedou představitelé státem registrovaných církví a náboženských společností. Chovanci mohou požádat o návštěvu církví pověřené osoby (viz § 11 ZVZD).

3.4.5.3 ZAMĚSTNÁVÁNÍ CHOVANCŮ

Osobám ve výkonu zabezpečovací detence, pokud nejsou zařazeni do programu s pracovní terapií, může být umožněn výkon pracovní činnosti s přihlédnutím k možnostem takových osob (§ 23 ZVZD). Dále se do pracovní činnosti nemohou zapojit osoby starší 65-ti let, zdravotně nezpůsobilí a ti, kdož jsou k pracovní činnosti nezpůsobilí z povahy své poruchy (§ 28 odst. 2 NGR). V detenčním ústavu je možné do určité míry rozvíjet pracovní dovednosti chovanců, přihlásit se do rekvalifikačního kurzu a získat tak osvědčení o rekvalifikaci (§ 27 odst. 2 NGR). Chovanci nesmí pracovat s nebezpečnými látkami, jako jsou např. omamné nebo psychotropní látky a jedy. Odměňování za výkon pracovní činnosti se řídí ustanoveními Zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

3.4.5.4 POVINNOSTI A OMEZENÍ NĚKTERÝCH PRÁV CHOVANCŮ

Zákon o výkonu zabezpečovací detence v ustanoveních § 16 a § 17 obsahuje výčet povinností chovanců a práv, která jim jsou po dobu jejího výkonu omezena a jejichž výkon by narušoval režim jejího výkonu a komplikoval dosažení jejího účelu.

Co se týče omezení práv, tak chovancům je zakázáno vykonávat právo na stávku, činnosti související s členstvím v politických stranách a politických hnutích, stejně tak jako zakládat tyto subjekty. Dále je jim upřeno právo podnikat nebo provozovat jinou hospodářskou činnost, vykonávat veřejné funkce a již výše zmíněné právo vybrat si poskytovatele zdravotních služeb.

Chovanci kromě již zmíněného nesmí jakkoli nakládat s alkoholickými nápoji a návykovými či nebezpečnými látkami, užívat léčiva bez souhlasu lékaře, hrát hry o peníze a jiné výhody, podstoupit tetování nebo přechovávat a rozšiřovat tiskoviny podněcující rasovou a etnickou nesnášenlivost či týkající se nebezpečných látek či předmětů.

Základní povinnosti chovanců jsou uvedeny ve výčtu v § 17 ZVZD. Chovanci musí především respektovat pokyny odborných zaměstnanců a zaměstnanců Vězeňské služby, dodržovat ustanovení vnitřního řádu, zúčastňovat se programů a plnit pokyny a úkoly, které jim byly v jejich rámci uloženy. Osoby ve výkonu zabezpečovací detence jsou dále povinny mimo jiné podstoupit osobní prohlídku, podrobovat se lékařské prohlídce, oznamovat svá onemocnění nebo zranění a také umožnit kontrolu svých osobních věcí zaměstnanci Vězeňské služby.

3.4.6 AKUTNÍ A OMEZUJÍCÍ OPATŘENÍ PŘI VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Pokud nastane situace, kdy chovanec vzhledem ke svému duševnímu stavu se stane agresivním a nebezpečným pro sebe či své okolí, Zákon o výkonu zabezpečovací detence umožňuje detenčním ústavům a jejich zaměstnancům použít jistá mimořádná omezovací opatření.

Ustanovení § 35 ZVZD upravuje tzv. akutní krizové opatření, kterým se rozumí umístění chovance do izolační místnosti, která je uzpůsobena speciálně pro minimalizování rizika jeho sebepoškození a kde je chovanec bez kontaktu s jinými osobami. Izolační místnost musí splňovat parametry podle tohoto ustanovení, tedy mít plochu alespoň 6m², být větratelná s možností vytápění a v neposlední řadě osvětlena přirozeným i umělým světlem a vybavena nábytkem, lůžkovinami a sanitárním zařízením.

Izolační místnost je pod neustálým kamerovým dohledem zaměstnanců detenčního ústavu. Při umístění chovance do této místnosti, jakož i nejméně každých 24 hodin, musí být chovanec lékařsky vyšetřen. Během izolačního pobytu jsou mu podávány medikamenty a sedativní prostředky s cílem návratu do běžného režimu výkonu zabezpečovací detence. O umístění a držení chovance v izolační místnosti se vede podrobná dokumentace a také je o tomto postupu urychleně uvědoměn dozorující státní zástupce.

Použití izolační místnosti nicméně není jediným omezujícím prostředkem, jak působit na chovance vymykajícího se možnostem běžného výkonu zabezpečovací detence. Zákon o výkonu zabezpečovací detence ve svém § 36 dává taxativní výčet

dalších prostředků ke zvládnutí nebezpečných chovanců. Jsou jimi pobyt na uzavřeném oddělení, použití ochranných pásů nebo manuálního držení či podávání psychofarmak.

Použití manuálního držení nebo ochranných pásů spočívá v znehybnění končetin chovance či v použití pásů na horní a dolní končetiny a hrudního pásu (§ 32 NGR). Pobyt na uzavřeném oddělení spočívá v umístění chovance do odděleného prostoru, kde může být internován až po dobu deseti dní. Minimálně jednou za hodinu musí být provedena vizuální kontrola chovance (§ 33 NGR).

Aplikace omezujících prostředků podle tohoto zákona se řídí zásadou subsidiarity, kdy lze tyto prostředky použít pouze tehdy, nedostačují-li metody chovance méně omezující či metody zaměřené na odstranění odstranitelné příčiny. Tyto praktiky jsou tedy v rámci metod používaných ve výkonu zabezpečovací detence prostředky „ultima ratio“. O použití omezujících prostředků rozhoduje lékař nebo ředitel ústavu, případně jím pověřený zaměstnanec. Shodně s případem použití akutního krizového opatření, i zde bude bezodkladně informován dozorující státní zástupce a o všech fázích použití těchto prostředků bude vedena podrobná dokumentace.

3.4.7 UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Upuštění od výkonu zabezpečovací detence upravuje § 100 odst. 7 Trestního zákoníku a jeho procesní stránku poté § 356 Trestního řádu. Od jejího výkonu lze upustit, pokud ještě před započítáním jejího výkonu pominou okolnosti, pro něž byla uložena. Pokud již bylo s výkonem zabezpečovací detence započato, není možné od jejího výkonu upustit, je možné již jen propuštění z jejího výkonu.⁸³

Pominutí okolností, které vedly k uložení zabezpečovací detence, se zjišťuje na pokladě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Je reálný i scénář, kdy nebezpečnost pachatele při pobytu na svobodě může pominout, byť jeho duševní porucha bude stále trvat.⁸⁴

O upuštění od výkonu zabezpečovací detence rozhoduje soud, který ji uložil. Návrh na takové rozhodnutí může podat osoba, již byla zabezpečovací detence uložena, dále státní zástupce nebo může být takto rozhodnuto i bez návrhu (§ 356 odst. 1 TrŘ). Soud

---

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1058

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. s. 370

také může rozhodnout o upuštění, pokud má být nebo byla osoba, jíž byla detence uložena, vyhoštěna (§ 356 odst. 3 TrŘ).

Ministr spravedlnosti může rozhodnout o upuštění od výkonu zabezpečovací detence u osoby, která byla nebo má být vydána nebo předána do cizího státu (§ 356 odst. 2 TrŘ).

3.5 TRVÁNÍ A UKONČENÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Trvání zabezpečovací detence na rozdíl od ochranného léčení není časově ohraničeno. Trestní zákoník ve svém § 100 odst. 5 říká, že zabezpečovací detence potrvá tak dlouho, dokud to bude vyžadovat ochrana společnosti, čímž je reflektována zvýšená nebezpečnost osob, kterým se zabezpečovací detence ukládá. Nicméně nejméně jednou za dvanáct měsíců (u mladistvých nejméně jednou za šest měsíců) musí soud, v jehož obvodu se nachází detenční ústav, přezkoumat, zda důvody, které vedly k jejímu uložení, stále trvají (§ 357 odst. 1 TrŘ).

Takto upravené trvání zabezpečovací detence odpovídá soudobým právním trendům v Evropě, kdy se zmírňují omezení osobní svobody a tedy periodický soudní přezkum zde vyvažuje teoreticky neomezenou dobu výkonu zabezpečovací detence.⁸⁵ Zařazení soudního přezkumu odráží i zásadu přiměřenosti tolik uplatňovanou u ochranných opatření. Neomezené trvání zabezpečovací detence by i přes zvýšený zájem na ochraně společnosti této zásadě nevyhovovalo především proto, že by mohlo postihnout i osoby, kterým nutně nemusí být zabezpečovací detence uložena, čímž by tyto osoby byly značně poškozeny. Mezi další důvody patří například i předpokládaná přetíženost terapeutických zařízení.⁸⁶

Soud při nařízení výkonu zabezpečovací detence uloží detenčnímu ústavu, aby sdělil soudu, který ji uložil, kdy bylo s jejím výkonem započato, a umožnil tak dodržení příslušné lhůty pro přezkum. Současně ústavu uloží, aby v soudem stanovených intervalech podával soudu, v jehož obvodu se zabezpečovací detence vykonává, zprávy o vývoji výkonu zabezpečovací detence a také neprodleně sdělil stejnému soudu, pokud pominuly okolnosti, pro něž byla zabezpečovací detence uložena.⁸⁷

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1056

⁸⁶ VANDUCHOVÁ, Marie. Ochranná detence z hlediska zásady přiměřenosti. In Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? : trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. s. 35-39

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1056

Pokud pomineme doživotní trvání zabezpečovací detence u neřešitelných případů, jsou dvě možnosti ukončení jejího výkonu, a to propuštění ze zabezpečovací detence nebo její přeměna na ústavní ochranné léčení, čemuž se budu věnovat v samostatné kapitole později.

O propuštění ze zabezpečovací detence rozhoduje vždy soud, v jehož obvodu probíhá její výkon. Rozhoduje tak na návrh detenčního ústavu, chovance, státního zástupce nebo i bez návrhu (§ 357 odst. 2 TrŘ). Proti tomuto rozhodnutí je možné podat stížnost s odkladným účinkem. Nezbytným podkladem pro rozhodnutí o propuštění ze zabezpečovací detence je zvláštní podrobná zpráva, kterou zpracuje odborná komise detenčního ústavu na základě podnětu odborného zaměstnance o pominutí důvodů pro další trvání zabezpečovací detence. Ředitel detenčního ústavu poté, co se seznámí s výše zmíněnou zprávou, podá návrh na propuštění ze zabezpečovací detence příslušnému soudu a uvědomí státního zástupce činného v konkrétní věci. Pokud ředitel nesouhlasí s výstupem podrobné zprávy a není toho názoru, že by mělo dojít k propuštění chovance, zašle společně s podrobnou zprávou soudu i svoje odlišné stanovisko.⁸⁸

Ustanovení § 357 odst. 4 TrŘ řeší situaci podání žádosti podle § 44a TrŘ, tedy informování poškozeného nebo svědka o pobytu obviněného nebo odsouzeného na svobodě, pokud z této situace hrozí nebezpečí. Podá-li oprávněná osoba takovou žádost, vyrozumí soud příslušný detenční ústav o nutnosti nejdéle do jednoho dne od propuštění chovance informovat podatele.

3.6 OBHAJOBA OSOB V ZABEZPEČOVACÍ DETENCI

Řízení týkající se zabezpečovací detence je řízením, v rámci něhož se jedná o omezení osobní svobody. V daném případě je navíc vedeno proti osobám duševně narušeným, často nepřičetným nebo zbaveným způsobilosti k právním úkonům, a proto je otázka právního zastoupení velmi důležitá.

Z těchto důvodů se na řízení o uložení nebo změně zabezpečovací detence vztahuje požadavek nutné obhajoby, tedy nutnost pro obviněného mít obhájce, jak vyplývá z ustanovení § 36 odst. 4 písm. b) TrŘ. Stejný režim platí i pro řízení, kde se rozhoduje o uložení ochranného léčení (s výjimkou ochranné léčby protialkoholní).

---

⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 2570

Pro rozhodování o zabezpečovací detenci během jejího výkonu se požadavek nutné obhajoby vyskytuje navíc v § 36 odst. 1 písm. a) TrŘ, když podle tohoto ustanovení musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení, je-li ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody (což je nepochybně případ zabezpečovací detence).⁸⁹

Pro obviněného a jeho obhájce existují možnosti aktivní obhajoby. Vždy bude důležité vyhnout se procesní pasivitě. Základní snahou bude bedlivě střežit, zda soud skutečně podrobně zkoumá všechny aspekty osobnosti a poměrů obviněného a to v době spáchání činu. Na základě ustanovení § 89 odst. 2 TrŘ je každá ze stran oprávněna vyhledat, předložit nebo navrhnout provedení důkazu, tedy i obviněný. Jedním z příkladů aktivní obhajoby je vyžádání si dalšího znaleckého posudku zpracovaného jiným psychiatrem jako dalšího důkazu vedle znaleckého posudku vyžádaného orgány činnými v trestním řízení. Takový další znalecký posudek potom soud vyhodnotí v rámci zásady volného hodnocení důkazů. Dále může obhajoba předkládat i další důkazy zpochybňující nutnost fakultativního nebo obligatorního uložení zabezpečovací detence nebo předchozí znalecký posudek.⁹⁰

Nepochybně zásadní bude neustále apelovat na povahu zabezpečovací detence jakožto prostředku „ultima ratio“ v systému trestního práva řídicího se zásadou subsidiarity. V souvislosti s výše zmíněnou zásadou je také možností tvrdit dostatečnost ochranného v léčení v každém konkrétním případě.

Osoba, jíž byla uložena zabezpečovací detence, má mimo jiné možnost podat stížnost proti některým rozhodnutím o zabezpečovací detenci. Konkrétně podle ustanovení § 356 odst. 1 TrŘ jde o stížnost proti rozhodnutí o upuštění od výkonu zabezpečovací detence, dále na základě § 357 odst. 3 TrŘ se jedná o stížnost proti rozhodnutí o propuštění ze zabezpečovací detence nebo o jejím dalším trvání. Dle § 142 odst. 2 TrŘ tyto stížnosti mohou podat kromě osoby, jíž byla zabezpečovací detence uložena, také osoby, které mohou ve prospěch obviněného podat odvolání. Taxativní výčet těchto osob je uveden v § 247 odst. 2 TrŘ (státní zástupce, příbuzní v pokolení přímém, sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh).

---

⁸⁹ VANDUCHOVÁ, Marie. Ochranná detence z hlediska zásady přiměřenosti. In Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? : trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. s. 35-39

⁹⁰ VANTUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 9, s. 5-13

3.7 ÚPRAVA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V NĚKTERÝCH ZAHRANIČNÍCH PRÁVNÍCH ŘÁDECH

Zabezpečovací detence je v České republice značně mladým institutem, přitom v zahraničí často již velmi zaběhlým. Při legislativních a odborných lékařských úvahách o podobě tohoto institutu byla hledána inspirace právě v zahraničí. Cílem nebylo vytvořit zcela nový druh ochranného opatření, odlišný od úpravy v jiných státech, ale kromě vlastní představy převzít to nejlepší a nejlépe fungující z jiných právních úprav a vytvořit tak kompaktní a především funkční celek. Pro srovnání zde přiblížím úpravu zabezpečovací detence (byť se v každém právním řádu toto ochranné opatření může nazývat jinak) v některých evropských státech.

3.7.1 ZABEZPEČOVACÍ DETENCE VE SLOVENSKÉ REPUBLICE

Slovenská republika na začátku 21. století rozběhla proces rekonstrukce trestního práva a v květnu roku 2005 byly přijaty jak nový Trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z.), tak i Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z.).⁹¹ Slovenský Trestný zákon obsahuje úpravu zabezpečovací detence pod termínem detencia (dále detence) v § 81 a § 82. Shodně jako v českém trestním právu, také i slovenskou detenci je možné ukládat obligatorně i fakultativně.

Obligatorně podle § 81 odst. 1 Trestného zákona uloží soud detenci odsouzenému ve výkonu trestu odnětí svobody, pokud se u něj vyvine duševní porucha, která je nevyléčitelná a činí jeho pobyt na svobodě nebezpečný. V případě, že soud takto rozhodne, rozhodne současně o přerušení výkonu trestu odnětí svobody a nařídí výkon zabezpečovací detence.

Fakultativně slovenské soudy ukládají detenci podle § 82 odst. 2 až 4 Trestného zákona. Druhý odstavec zmíněného ustanovení umožňuje uložit detenci nebezpečnému pachateli úmyslného trestného činu, který je ve výkonu trestu odnětí svobody a odmítá se podrobit ochrannému léčení a negativně se proti němu vymezuje. Ukládání zabezpečovací detence pachatelům zločinů se sexuálním motivem a recidivujícím

---

⁹¹ ŠÁMAL, P., ŠKVAIN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. In Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? : trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005.

pachatelům zvlášť závažných zločinů upravuje § 82 odst. 3 Trestného zákona. Posledním odstavcem slovenští zákonodárci reagují na kategorii nebezpečných pachatelů, kterým bylo uloženo ochranné léčení a kteří ve výkonu tohoto ochranného opatření jsou nebezpečím pro sebe či ostatní osoby.

Velkým rozdílem oproti české úpravě zabezpečovací detence je podmínka předchozího uložení trestu odnětí svobody (s výjimkou jejího uložení podle § 82 odst. 4 Trestného zákona). Nepříčetným pachatelům činů jinak trestných, kterým by český soud uložil zabezpečovací detenci podle § 100 odst. 1 TrZ, nelze na Slovensku uložit přímo zabezpečovací detenci, nýbrž ochranné léčení.⁹² Pouze pokud se ukáže ochranné léčení jako neúčinné, pachatel je nebezpečný a svým chováním ohrožuje ostatní pachatele, je možné mu uložit zabezpečovací detenci.

Zajímavým faktem je, že slovenské trestní právo nevyžaduje nutnou obhajobu obviněného v řízení, kde se jedná o uložení zabezpečovací detence (§ 37 Trestného poriadku). Citované ustanovení ovšem obsahuje taxativní výčet případů, kdy je vyžadováno právní zastoupení obviněného. Mezi tyto patří mj. situace, kdy je obviněný ve vazbě, na pozorování v zdravotnickém ústavu, má omezenou způsobilost k právním úkonům nebo je jí zbaven, je obviněn ze spáchání zvlášť závažného zločinu či pokud tak soud uzná za vhodné, což pokrývá nezanedbatelnou část případů, kdy se jedná o uložení zabezpečovací detence.

Definice zločinu a zvlášť závažného zločinu je shodná s úpravou českého Trestního zákoníku. Zločinem je podle slovenského trestního práva (§ 11 odst. 1 Trestného zákona) úmyslný trestný čin, za který Trestný zákon umožňuje uložit trest odnětí svobody s horní hranicí nad pět let (shodné jako v českém právu). Zvlášť závažný zločin má také shodnou definici, tedy jedná se o trestný čin, za který je možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

3.7.2 ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V SPOLKOVÉ REPUBLICE NĚMECKO

V německém trestním právu také najdeme institut zabezpečovací detence, neboli „Sicherungverwahrung“. Zabezpečovací detence je jedním z více ochranných opatření,

---

⁹² MADLIAK, J., DZADÍK, P. Detencia – aktuálna trestnopráva úprava v Slovenskej republike. Bulletin Advokacie. 2008. č. 12. roč. 37. s. 35-38

dále je možné umístit pachatele na psychiatrickou kliniku nebo do odvykacího léčebného ústavu. Stejně jako v případě české i slovenské úpravy, i německý trestní zákoník upravuje v ustanovení § 66 obligatorní a fakultativní ukládání tohoto ochranného opatření.⁹³

Obligatorní ukládání zabezpečovací detence je v první řadě zaměřeno na recidivující pachatele trestných činů. Nejdříve jsou zmíněni pachatelé, kterým byl již dvakrát uložen trest odnětí svobody v délce trvání aspoň jednoho roku. Druhou skupinou jsou pachatelé, kteří již byli dříve trestáni a vykonali trest odnětí svobody či ochranné léčení v délce alespoň dvou let. Těmto pachatelům se obligatorně ukládá zabezpečovací detence vedle trestu, pokud v právě probíhajícím soudním řízení je jim uložen za spáchaný úmyslný trestný čin trest odnětí svobody v délce trvání nejméně dvou let.⁹⁴

Fakultativně ukládaná zabezpečovací detence míří na pachatele, kteří již spáchali tři úmyslné trestné činy, za které jim byl uložen trest odnětí svobody v délce trvání alespoň jednoho roku a současně jsou odsouzeni za jiný trestný čin k trestu odnětí svobody v délce trvání nejméně tří let.

Z ustanovení trestního zákoníku je na rozdíl od našeho trestního práva citelný důraz kladený na recidivu u pachatelů trestné činnosti. Až v roce 1998, kdy došlo k novelizaci německého trestního zákoníku, byla doplněna další varianta fakultativně ukládané zabezpečovací detence, která byla zaměřena na pachatele sexuálních a jiných závažných násilných trestných činů (jejichž výčet je v zákoníku uveden). V těchto případech není nutná předchozí trestná činnost osoby, již je zabezpečovací detence ukládána. I tato novela však neutišila narůstající kritiku, když byla stále vytýkána nemožnost uložit zabezpečovací detence později, např. během výkonu trestu, ale jediné společně s trestem. I proto došlo v roce 2002 k další novelizaci, na základě níž je možné rozhodnutí o uložení zabezpečovací detence vyhradit na pozdější dobu. Konečně v druhé polovině první dekády tohoto století došlo k přidání nového ustanovení § 66b německého trestního zákoníku, podle kterého je možné uložit zabezpečovací detenci nebezpečnému pachateli i bez předchozí výše zmíněné výhrady.⁹⁵

---

⁹³ HERCZEG, Jiří. Poznámky k německé úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestněprávní revue*. 2005. č. 8. roč. 5. s. 201-204

⁹⁴ HERCZEG, Jiří. Poznámky k německé úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestněprávní revue*. 2005. č. 8. roč. 5. s. 201-204

⁹⁵ HERCZEG, Jiří. Poznámky k německé úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestněprávní revue*. 2005. č. 8. roč. 5. s. 201-204

Zajímavým aspektem německé úpravy zabezpečovací detence je již zmíněná novela trestního zákoníku z roku 1998, která mj. zrušila desetiletou maximální hranici délky výkonu zabezpečovací detence a zavedla časově neomezený výkon podléhající pravidelnému přezkumu. Hlavním problémem bylo ale retroaktivní působení tohoto ustanovení, což vedlo k podání ústavní stížnosti. Spolkový soud ji ovšem po projednání zamítl a v tomto případě upřednostnil zájem na ochraně společnosti před nebezpečnými osobami (které by byly ze zabezpečovací detence posléze propuštěny po uplynutí deseti let) nad zásadou zákazu retroaktivity, která patří k základním kamenům demokratických právních řádů.⁹⁶

3.7.3 ÚPRAVA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V NIZOZEMSKÉM KRÁLOVSTVÍ

V Nizozemsku existovalo detenční ochranné opatření již od dvacátých let minulého století ve formě tzv. detence z moci vlády, která byla určena trestně odpovědným pachatelům se zmenšenou rozpoznávací schopností či duševní poruchou. Těmto byla detence z moci vlády ukládána společně s trestem.⁹⁷

Devadesátá léta minulého století, konkrétně rok 1988 přinesl novelizaci a v nizozemském právním řádu byl tak zakotven institut TBS (terbeschikkingstelling) neboli detence. Ukládá se samostatně trestně neodpovědným pachatelům a vedle trestu těm, kteří spáchali závažný trestný čin (např. vražda, znásilnění apod., každopádně horní sazba trestu odnětí svobody za takový čin musí být nejméně čtyři roky) jakožto zmenšeně příčetní a existuje nemalé riziko budoucího recidivujícího jednání. K výkonu se přistoupí až po ukončení výkonu trestu.⁹⁸

Délka trvání výkonu TBS je nejvýše dva roky, po jejímž dosažení následuje přezkum podmínek TBS a může dojít k prodloužení. Maximální doba, po kterou je možné internovat osobu ve výkonu TBS, je čtyři roky u méně závažných trestných činů,

---

⁹⁶ HERCZEG, Jiří. Poznámky k německé úpravě institutu zabezpečovací detence. Trestněprávní revue. 2005. č. 8. roč. 5. s. 201-204

⁹⁷ ŠÁMAL, P., ŠKVAIN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. In Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? : trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005.

⁹⁸ ŠÁMAL, P., ŠKVAIN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. In Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? : trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005.

přičemž u těch závažnějších může osoba strávit v detenčním zařízení i celý život. Průměrně je to však šest let.⁹⁹

4. PŘEMĚNY OCHRANNÉHO LÉČENÍ A ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Přijetím potřebné právní úpravy se zabezpečovací detence zařadila po bok ambulantního a ústavního ochranného léčení a vytvořila s nimi tak funkční soustavu ochranných opatření. Protože ukládání a výkon ochranných opatření nemají sloužit jen k zneškodnění osob nebezpečných pro okolní společnost, ale také se snažit o vyléčení či zmírnění projevů duševních poruch (kterými ti, kterým jsou tato opatření ukládána, často trpí) a následnou resocializaci, tvoří jak ochranné léčení, tak i zabezpečovací detence vnitřně prostupný systém.

U pachatelů, jejichž prognóza je příznivá, bude vidina přeřazení do výkonu ochranného opatření, které je pro něj méně omezující, motivačním faktorem spolupůsobícím při rozhodnutí podrobit se léčbě. Naopak, tedy změnou opačným směrem, lze takto reagovat i na případy, kdy dojde ke zhoršení pachatelova zdravotního stavu či pokud bude svým postojem mařit výkon ochranného opatření.

Je možné změnit formu ochranného léčení, tedy ambulantní na ústavní nebo opačně. Druhou možností je změna ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci či naopak. Právní úpravu nalezneme v Trestním zákoníku, Trestním řádu a ve Vnitřním a kancelářském řádu. Zajímavým problémem je otázka retroaktivity, která je nastolena v případě přeměny ochranného léčení, které bylo uloženo ještě před účinností Zákona o výkonu zabezpečovací detence, na zabezpečovací detenci.

S možností přeměny ochranných opatření úzce souvisí neslučitelnost ochranného léčení a zabezpečovací detence zakotvená v ustanovení § 98 odst. 3 TrZ. Tyto dvě ochranná opatření už ze své podstaty a odlišnostmi svých specifíků nemohou být vykonávány současně.

---

⁹⁹ ŠÁMAL, P., ŠKVAIN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. In Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? : trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005.

4.1 ZMĚNY FORMY OCHRANNÉHO LÉČENÍ

U ochranného léčení trestní právo počítá s vnitřní flexibilitou jeho ústavní a ambulantní formy. Ustanovení § 99 odst. 5 Trestního zákoníku umožňuje změnit způsob výkonu ochranného léčení. Rozhodujícím faktorem bude vývoj ochranné léčby, aktuální duševní a fyzický stav pachatele a konkrétní léčebné možnosti, které by přicházely v úvahu po změně způsobu výkonu.¹⁰⁰

Obvykle bude ambulantní doléčení součástí vlastního léčebného procesu. Změna opačným směrem, tedy z ambulantního na ústavní, bude pravděpodobně reakcí na zhoršení stavu pachatele nebo jeho negativní postoj k výkonu ochranné léčby.

O změně způsobu výkonu ochranného léčení rozhoduje soud a to konkrétně okresní soud, v jehož obvodu se ochranná léčba vykonává. Rozhoduje na návrh státního zástupce, zdravotnického zařízení, pachatele nebo i bez návrhu (viz ustanovení § 351a Trestního řádu). Pokud ovšem dojde ke změně způsobu výkonu před započítáním vlastního výkonu nebo naopak až po jeho ukončení, uplatní se ustanovení § 315 odst. 2 TrŘ, které určuje příslušnost soudu odlišně a to tak, že toto rozhodnutí činí soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.¹⁰¹ Proti rozhodnutí o změně způsobu výkonu ochranného léčení je možné podat stížnost, které Trestní řád přiznává odkladný účinek.

Při změně ústavního ochranného léčení na ambulantní zašle soud urychleně pravomocné usnesení zdravotnickému zařízení, kde se vykonává ústavní ochranná léčba dále zařízení, kde by mělo dojít k výkonu ambulantní léčby a současně i soudu, který ochranné léčení uložil (viz ustanovení § 88 odst. 1 Vnitřního a kancelářského řádu).

4.2 PŘEMĚNA ÚSTAVNÍHO OCHRANNÉHO LÉČENÍ NA ZABEZPEČOVACÍ DETENCI

Stejně jako v případě jednotlivých forem ochranného léčení, tak i ve vztahu ústavního ochranného léčení a zabezpečovací detence je možno reagovat na změnu poměrů pachatele přeměnou ochranného opatření a jeho umístěním do výkonu zabezpečovací detence v detenčním ústavu.

Ustanovení § 99 odst. 5 TrZ tuto možnost právně zakotvuje. Pro přeměnu až do účinnosti zákona č. 330/2011 Sb. bylo třeba splnit všechny předpoklady, které na

---

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1034

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 1034

uložení zabezpečovací detence klade § 100 TrZ. Poté ovšem došlo výše zmíněným zákonem k novelizaci Trestního zákoníku, která umožnila přesunout pachatele do zabezpečovací detence i bez splnění podmínek § 100 TrZ, pokud by se jednalo o ochranné léčení, které neplní svůj účel nebo nezajišťuje dostatečně ochranu společnosti. Typicky je toto ustanovení namířeno proti osobám, které nerespektují režim ochranného léčení, utíkají ze zdravotnických zařízení, jsou agresivní nebo jiným způsobem ohrožují a narušují řádný výkon ochranného léčení a směřování k dosažení jeho účelu.

Při rozhodování soudu o této přeměně bude vždy nutné podrobně zkoumat osobu pachatele a jeho zdravotní stav, přičemž bude nezbytné rozhodnout na základě odborného znaleckého posudku. Laický názor soudu nemůže být jediným podkladem pro rozhodnutí, jak se ostatně vyjádřil Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení č. 7 Tdo 213/2011-23.

O přeměně rozhoduje okresní soud, v jehož obvodu se ochranné léčení vykonává a to na návrh nebo i bez návrhu ve veřejném zasedání. Proti tomuto rozhodnutí je možné podat stížnost s odkladným účinkem (viz ustanovení § 315a TrŘ).

Problematická je otázka možnosti přeměny ochranného léčení na zabezpečovací detenci pachatelům, u kterých se ochranné léčení nevykonalo (nebylo ještě započato s výkonem uloženého ústavního ochranného léčení nebo již bylo započato, ale nedošlo k ukončení) před nabytím účinnosti Zákona o výkonu zabezpečovací detence. Vodítkem je ustanovení § 62 ZVZD, podle kterého se výkon takového ochranného léčení dokončí podle dosavadních právních předpisů. Část teorie i praxe dovozuje, že by k přeměnám těchto „starších“ ochranných léčení na zabezpečovací detence docházet nemělo. Některé soudy již však k tomuto kroku přistoupily.¹⁰²

Výklad konformní s možností přeměny na zabezpečovací detenci se opírá o několik předpokladů. Předně ustanovení § 62 ZVZD je zaměřeno primárně na ochranné léčení, záležitosti týkající se délky jeho trvání a propuštění z něj, nikoliv na zamezení přeměny na zabezpečovací detenci. Kritici namítají v tomto případě retroaktivitu, nicméně podle části odborné veřejnosti by se o skutečnou retroaktivitu jednalo pouze v situaci, kdy by bylo ochranné léčení změněno na zabezpečovací detenci na základě hmotněprávního důvodu, který by vznikl ještě před účinností Zákona o výkonu zabezpečovací detence.

---

¹⁰² BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 34-40

Dalším argumentem je povaha institutu zabezpečovací detence, který svou podstatou míří spíše do zdravotnické oblasti a vzdaluje se tak oblasti trestů, ke kterým otázka retroaktivity dominantně směřuje. Nutno podotknout, že zabezpečovací detence nepředstavuje pro pachatele jen formu přísnější sankce, ale slouží i k jeho vlastnímu prospěchu, když tvrdší režim tohoto ochranného opatření chrání pachatele před excesy, kterých by se mohl jinak dopustit.¹⁰³ Konečně je vhodné mít na paměti ustanovení § 3 odst. 2 Trestního zákoníku, podle kterého se o ochranném opatření rozhoduje vždy podle zákona účinného v době, kdy se o opatření rozhoduje.

4.3 PŘEMĚNA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE NA OCHRANNÉ LÉČENÍ

Pokud pominou důvody, pro které byla zabezpečovací detence uložena a současně jsou splněny předpoklady ochranného léčení, lze na základě ustanovení § 100 odst. 6 TrZ tuto změnit na ústavní ochranné léčení. Tímto je dovršena flexibilita odborného působení ochranných opatření a vnitřní prostupnost ochranného léčení v obou jeho formách a zabezpečovací detence.¹⁰⁴

O této změně rozhoduje okresní soud, v jehož obvodu se nachází detenční ústav a rozhodnutí činí na podkladě návrhu nebo i bez něj (viz ustanovení § 355 TrŘ). Proti tomuto rozhodnutí je možné podat stížnost s odkladným účinkem.

Přeměna zabezpečovací detence na ústavní ochranné léčení bude přicházet v úvahu v případě zlepšení stavu chovance, ať už by se jednalo o změnu jeho přístupu k léčebnému režimu nebo pokrok v léčení jeho duševní poruchy či alespoň potlačení symptomů, které zapříčiňují nebezpečnost pobytu pachatele na svobodě.

---

¹⁰³ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 34-40

¹⁰⁴ VANTUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 9, s. 5-13

5. PROBLEMATIKA UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ A ZABEZPEČOVACÍ DETENCE MLADISTVÝM A OSOBÁM MLADŠÍM PATNÁCTI LET

V této kapitole se budu zabývat úskalími ukládání těchto ochranných opatření mladistvým a dětem mladším patnácti let. Hlavní roli z hlediska právních předpisů zastává Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Tato právní norma je ve vztahu speciality k obecným právním předpisům v této oblasti, jak ostatně upravuje ustanovení § 1 odst. 3 ZSVM. Pokud tedy tento zákon nestanoví jinak, použije se Trestního zákoníku, Trestního řádu a dalších.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže definuje některé klíčové pojmy. Mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku (§ 2 odst. 1 písm. c) ZSVM). Dítětem mladším patnácti let je potom ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku (§ 2 odst. 1 písm. b) ZSVM). Termín dítě definuje Trestní zákoník ve svém § 126 jako osobu mladší osmnácti let, pokud sám nestanoví jinak.

U mladistvých osob Zákon o soudnictví ve věcech mládeže počítá s pozměněným konceptem trestní odpovědnosti. Kromě obvyklých náležitostí věku a přičetnosti zde nastupuje ještě další podmínka a to stupeň rozumové a mravní vyspělosti ovlivňující schopnosti rozpoznat protiprávnost činu a ovládat své chování (§ 5 ZSVM). Východiskem je fakt, že ne u každého člověka dochází k psychickému vývoji se stejnou rychlostí. U některých mladistvých může být tento rozvoj podstatným způsobem zpomalen. Nejedná se přitom o formu duševní poruchy nebo o jinou negativní psychiatrickou diagnózu, ale o prostou vývojovou opožděnost, která je běžným jevem.¹⁰⁵

Úkolem znalců (v případě zkoumání rozumové a mravní vyspělosti se dle ustanovení § 58 odst. 1 ZSVM přiberou dva znalci – jeden z oboru zdravotnictví,

---

¹⁰⁵ SOTOLÁŘ, A., AUGUSTINOVÁ, P. K trestní odpovědnosti mladistvých a k možnostem reakce na činy jinak trestné spáchané trestně neodpovědnými mladistvými. Trestněprávní revue. 2007, roč. 6, číslo 7, s. 196-201

odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a jeden z oborů zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie se specializací na dětskou psychologii) je odborným zkoumáním mladistvého určit, zda jeho rozumová a mravní vyspělost, resp. její nedostatečnost, má vliv na rozpoznávací a určovací schopnosti takového mladistvého. Pokud zjistí, že tomu tak je a že mladistvý je svým duševním vývojem na úrovni mladších osob, nebude splněna podmínka stanovená ustanovením § 5 odst. 1 ZSVM a mladistvý tudíž nebude trestně odpovědný.

S tímto souvisí otázka, zda požadavek na rozumovou a mravní vyspělost představuje samostatnou podmínku trestní odpovědnosti mladistvého (vedle požadavku na věk a přičetnost) nebo zda se jedná o složku konceptu přičetnosti a její nedostatek za formu nepřičetnosti. V různé literatuře se můžeme setkat s oběma přístupy, nicméně důvodová zpráva k Zákonu o soudnictví ve věcech mládeže tuto tzv. relativní (podmíněnou) přičetnost, resp. její nedostatek, jasně označuje jako speciální důvod nepřičetnosti a nikoli jako samostatný důvod vylučující trestní odpovědnost.¹⁰⁶

Ochranná opatření jakožto i veškerá ostatní opatření ukládaná mladistvým musí být ukládána v souladu se základními zásadami, které uvádí Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 3. Některé z nich jsou již vyjádřeny v obecných trestněprávních normách, jiné jsou specifické pro tento zákon. Důležitá je zásada přiměřenosti opatření vyjádřená v ustanovení § 3 odst. 3 ZSVM, podle které je vždy nutné přihlížet k osobnosti mladého člověka (především k jejímu psychickému stavu v době spáchání činu) a to včetně jeho věku, zdravotního stavu a hlavně stupni rozumové a mravní vyspělosti, který, jak jsem již výše nastínil, hraje klíčovou roli v posuzování trestní odpovědnosti.¹⁰⁷ Rodinné a sociální poměry posuzované osoby a v neposlední řadě povaha a závažnost spáchaného činu také nemohou být opomenuty. Během vedení trestního řízení je nutné všechny tyto parametry brát v úvahu a počínat si tak, aby byl v co nejmenší míře ohrožen budoucí vývoj posuzované osoby. Využíváno je spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí (viz § 3 odst. 4 ZSVM).

Z dalších zásad bych rád upozornil na povinnost respektovat osobní údaje a soukromí osoby, proti níž se řízení vede, na což je pamatováno v ustanovení § 3 odst. 5

---

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 39

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 27

ZSVM. Respektování soukromí a osobních údajů se může dostat do kolize s jinými právy, především s právem na informace a svobodou projevu. K tomuto sváru se vyjádřil i Ústavní soud České republiky (nález sp. zn. Pl. ÚS 28/04) a to tak, že v tomto případě má přednost právo na zachování soukromí osoby, proti níž se řízení vede. Vyhlášení rozsudku je veřejné a informace o skutku a jeho právním posouzení jsou takto dostupné.¹⁰⁸

5.1 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ MLADISTVÝM A DĚTEM MLADŠÍM PATNÁCTI LET

5.1.1 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ MLADISTVÝM

Trestně odpovědným mladistvým, tedy těm, kteří naplnili všechny podmínky trestní odpovědnosti (věk, přičetnost včetně příslušného stupně rozumové a mravní vyspělosti) je možné ochranné léčení uložit na základě ustanovení § 21 ZSVM, které pouze odkazuje na příslušné části Trestního zákoníku. V podmínkách ukládání ochranného léčení není mezi mladistvými a dospělými pachateli rozdíl, samozřejmostí je však respektování všech zásad vedení trestního řízení proti mladistvým, jak je uvádí Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Poněkud jiná situace nastává u mladistvých, kteří nejsou trestně odpovědní. Jejich situaci upravuje § 5 odst. 2 ZSVM, který umožňuje uložit jim ochranná opatření podle ustanovení § 21 ZSVM (což je v podstatě pouze odkaz na Trestní zákoník a jeho úpravu) a také opatření ukládaná dětem mladším patnácti let podle hlavy třetí Zákona o soudnictví ve věcech mládeže.¹⁰⁹ Toto ustanovení dopadá jak na mladistvé, kteří nejsou trestně odpovědní z důvodu nepřičetnosti vyvolané duševní poruchou, tak na mladistvé nepřičetné, jejichž nepřičetnost vyplývá z nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti.

Text ustanovení § 5 odst. 2 ZSVM byl novelizován Zákonem č. 41/2009 o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, kdy byla z důvodu vyjasnění smyslu textu zákona přidána formulace „vedle ochranných opatření (§ 21)“, protože občasně docházelo k nesprávnému výkladu tohoto odstavce a to tak, že by

---

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 29-30

¹⁰⁹ SOTOLÁŘ, A., AUGUSTINOVÁ, P. K trestní odpovědnosti mladistvých a k možnostem reakce na činy jinak trestné spáchané trestně neodpovědnými mladistvými. Trestněprávní revue. 2007, roč. 6, číslo 7, s. 196-201

trestně neodpovědným mladistvým měla být ukládána pouze opatření určená pro děti mladší patnácti let (v této době nebylo ani ochranné léčení zahrnuto mezi tato opatření). Správným výkladem citovaného ustanovení by ovšem k tomuto závěru nemohlo dojít a i před zmíněnou novelizací bylo možné ukládat trestně neodpovědným mladistvým ochranná opatření.¹¹⁰

Z dikce ustanovení § 5 odst. 2 ZSVM vyplývá, že je možné u trestně neodpovědných mladistvých kombinovat ochranná opatření podle § 21 ZSVM a opatření určená pro děti mladší patnácti let. Vyloučeno je uložení ochranného léčení podle hlavy druhé ZSVM a současně podle hlavy třetí stejného zákona, neboť by se jednalo o porušení zásady *ne bis in idem*. Vždy je nutné respektovat všechny zásady vedení řízení proti mladistvým a postupovat obezřetně i proto, že kombinací obou těchto skupin právních institutů může dojít k situaci, že bude proti mladistvému vedeno jak trestní řízení podle trestněprávních procesních předpisů, tak i civilní řízení podle Občanského soudního řádu (který se použije subsidiárně pro řízení ve věcech dětí mladších patnácti let).

5.1.2 UKLÁDÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ DĚTEM MLADŠÍM PATNÁCTI LET

Osoby mladší patnácti let nejsou trestně odpovědné (viz ustanovení § 25 TrZ ve spojení s § 89 odst. 1 ZSVM), proto jim není možné uložit žádnou sankci podle Trestního zákoníku ani podle hlavy druhé Zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Je jim možné pouze uložit opatření podle hlavy třetí ZSVM, který obsahuje kromě hmotněprávních i některá procesní ustanovení. Subsidiárně se podle ustanovení § 96 citovaného zákona použije Občanský soudní řád.

Ochranné léčení lze od účinnosti zákona č. 301/2011 Sb., který mimo jiné novelizoval Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, uložit dítěti mladšímu patnácti let, pokud toto spáchalo čin jinak trestný ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo pod vlivem či v souvislosti se zneužíváním návykové látky (viz § 93 odst. 1 písm. g) ve spojení s § 93 odst. 4 písm. a) nebo b) ZSVM). Ochranné léčení ukládané pachatelům, kteří svůj čin spáchali ve stavu nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti se u dětí mladších patnácti let neuplatní už jen z toho důvodu, že koncept vyloučení trestní

---

¹¹⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 47

odpovědnosti způsobený těmito stavy u této skupiny osob nemá místo vzhledem k absolutnímu vyloučení jejich trestní odpovědnosti.¹¹¹ Z použité zákonné formulace vyplývá, že se jedná v obou případech o fakultativní ochranné léčení. Co se týče formy, tak je možné uložit jak ústavní, tak ambulantní ochranné léčení.

Pokud postačuje projednání činu dítěte státním zástupcem nebo před soudem pro mládež, je možné upustit od uložení ochranného léčení (viz § 93 odst. 10 ZSVM). Výkon ochranného léčení u osob mladších patnácti let je v mnohém stejný jako v případě mladistvých a dospělých pachatelů, důležitou odlišností je lhůta, po které musí soud rozhodnout o propuštění či prodloužení ochranné léčby, která je jeden rok namísto standardních dvou let. Podrobnosti stanovuje ustanovení § 95a ZSVM.

5.2 UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE MLADISTVÝM

Zabezpečovací detence je ochranné opatření, které je možné kromě dospělým pachatelům uložit také mladistvým, nikoli však již dětem mladším patnácti let (zabezpečovací detence není zmíněna ve výčtu opatření ukládaných osobám mladším patnácti let v ustanovení § 93 ZSVM). Možnost uložení zabezpečovací detence mladistvému pachateli je zakotvena v ustanovení § 21 ZSVM, který odkazuje na úpravu v Trestním zákoníku. Je jí možné uložit jak trestně odpovědným mladistvým, tak také těm trestní odpovědnost postrádajícím (viz § 5 odst. 2 ZSVM), u kterých ovšem v případě trestní neodpovědnosti založené na nedostatečném stupni rozumové a mravní vyspělosti tato sama o sobě nemůže být podkladem pro uložení zabezpečovací detence.¹¹²

Úprava ukládání a výkonu zabezpečovací detence je až na drobné rozdíly u mladistvých shodná s obecnou úpravou. Mezi odlišnosti patří zkrácená šestiměsíční lhůta, ve které je třeba přezkoumat důvody pro její uložení a dále při jejím ukládání a současném upuštění od potrestání podle ustanovení § 100 odst. 1 TrZ se nepoužije § 47 odst. 2 TrZ jakožto právní podklad pro upuštění od potrestání, ale ustanovení § 12 písm. a.) ZSVM.

Vzhledem k závažnosti zabezpečovací detence a dopadu jejího výkonu na osobu mladistvého by mělo docházet k jejímu uložení jen v krajních případech. Zde se

---

¹¹¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 766

¹¹² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 221

v maximální míře zohlední princip subsidiarity zabezpečovací detence k ochrannému léčení.

6. VAZEBNÍ VĚZNICE A ÚSTAV PRO VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE BRNO

Dne 19. listopadu 2012 mi byla umožněna exkurze do Vazební věznice a Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno, konkrétně do části, kterou obývá detenční ústav. Měl jsem možnost hovořit s odborným personálem, konkrétně s npor. Mgr. Petrem Kalvodou a primářem ústavu MUDr. Vladimírem Smékalem, kteří se mně věnovali a ochotně zodpověděli mé dotazy. Absolvoval jsem také prohlídku areálu včetně venkovních prostor detenčního ústavu.

6.1 DETENČNÍ ÚSTAV

Brněnský detenční ústav vznikl stavební rekonstrukcí bývalého rehabilitačního pavilonu Vazební věznice Brno, vězeňské nemocnice a přilehlých ploch. Byly vystavěny nové bezpečnostní zdi, vycházkové plochy, sportovní plochy a zahradní areál. Celá rekonstrukce vyšla na více jak 25 milionů korun. Celý komplex je lokalizován v jihozápadní části města Brna v Jihlavské ulici nedaleko dálnice D1.

Areál byl otevřen a připraven na výkon zabezpečovací detence již 1. ledna 2009, avšak první chovanec byl přijat až 16. března 2009. Tabulková kapacita je 48 lůžek, z toho čtyři jsou určena pro ženské pachatele. Reálně a ideálně je brněnský ústav schopen zajistit výkon zabezpečovací detence pro zhruba třicet chovanců. V současné době (stav ke dni 19. listopadu) je v ústavu umístěno 29 chovanců, z čehož jsou dvě ženy.

V areálu Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno je zaměstnáno přibližně třicet zaměstnanců. Jedná se o příslušníky Vězeňské služby České republiky, dozorce, strážné, vychovatele, lékaře, zdravotní sestry a bratry, sanitáře, psychology, psychiatry, pedagogické pracovníky a další. V detenčním ústavu funguje dvousměnný provoz, kdy se zaměstnanci střídají po dvanácti hodinách. Většinou mají zaměstnanci dva dny denní směnu, dva dny noční a poté čtyři dny volno.

Chovanci jsou umístěni do cel, které jsou koncipovány až pro tři osoby, ale v praxi jsou zde maximálně dva chovanci a v určitých případech pouze jeden. Nyní alespoň pět chovanců vyžaduje vzhledem ke svému psychickému rozpoložení samostatnou celu. Cely jsou vybaveny bezpečnostními prvky – mřížemi na oknech a mříží v prostoru vstupu do cely, která je navíc ještě kryta masivními dveřmi. Standardní vybavení cely jsou postele, skříň, židle a záchod nebo např. rozhlasový přijímač. Sprchy jsou společné pro více chovanců a jsou umístěny mimo cely v samostatném prostoru.

Kromě cel a administrativních prostor se v komplexu detenčního ústavu nacházejí i další oddělení jako např. televizní místnost, kde chovanci mohou odpočívat u sledování televizních programů nebo si touto cestou opakovat základní vědomosti. Dále to jsou dílny, políčka určená pro zemědělskou činnost a venkovní vycházkový koridor. Ke sportovnímu využití slouží venkovní sportoviště určené pro hraní florbalu, fotbalu nebo košíkové. Tělocvična, situovaná uvnitř budovy, nabízí rotopedy, šipky a stůl na ping-pong. Areál obsahuje také místnost určenou pro styk s psychiatrem a to jak s bariérou v podobě průhledné zdi nebo bez ní. Ranní komunity a jiné porady se odehrávají ve zvláštní místnosti. V neposlední řadě brněnský ústav provozuje i kuchyni k nácvičce kuchařských schopností.

V detenčním ústavu můžeme mimo výše zmíněné prostory najít i tři izolační místnosti, kam se dočasně umísťují pacienti, kteří jsou zvláště nebezpeční sobě nebo jiným chovancům. Izolační místnost je velmi stroze vybavená cela, která místo standardního lůžka obsahuje jen lavici s mramorovou deskou vybavenou postranicemi k aplikaci ochranných pásů, k jejichž použití však nedochází a i samotný terapeutický prostředek umístění chovance do izolační místnosti je využíván zřídka.

Detenční ústav má ve svém areálu také zřízení kantýny, ve které si chovanci mohou zakoupit různé věci, hlavně potraviny a tabákové výrobky, které se mezi chovanci těší obzvlášť velké oblibě. Denní limit na útratu je 1000 Kč. Chovanci se svými finančními prostředky disponují bezhotovostní formou. Pokud nemají žádný příjem, je jim poskytováno sociální kapesné ve výši 100 Kč měsíčně.

Zaměstnávání chovanců se v brněnském ústavu nerealizuje a ani na to není ústav vybaven. Vzdělávání funguje jen v omezené míře, chovanci si opakují tzv. trivium – elementární znalosti a to především formou sledování televizních programů. Školství ve formě základní nebo střední školy či získání jakéhokoli titulu zde nefunguje.

Je třeba zdůraznit, že veškeré aktivity a vlastně veškerá činnost chovanců je vykonávána v závislosti na psychických a fyzických schopnostech každého chovance, kteří budou individuálně posuzováni. Stejně tak nelze opomenout fakt, že při všem, čemu se chovanci věnují, musí být přítomen doprovod Vězeňské služby.

Náklady na provoz detenčního ústavu přepočtené na jednoho chovance jsou znatelně vyšší než v případě vězeňského zařízení, orientační odhad je zhruba tři tisíce korun na jednoho chovance za jeden den pobytu ve výkonu zabezpečovací detence.

6.2 CHOVANCI

Jak jsem výše zmínil, brněnský ústav v současné době vykonává zabezpečovací detenci u 29 chovanců. Další detenční ústav, opavský, ještě nepřijal žádného chovance a ani na to není zcela připraven, zprovoznění je ještě ve fázi řešení a nábory odborných zaměstnanců. Vize do budoucna je asi taková, že brněnský ústav bude místem, kam budou směřovat všichni chovanci po nařízení výkonu zabezpečovací detence a později, v závislosti na vývoji jejich stavu, budou přesouvání do opavského areálu.

Z těchto 29 chovanců je 27 mužů a pouze dvě ženy. Za první rok fungování detenčního ústavu byly přijati tři chovanci, další roky narůstal počet chovanců víceméně lineárně a největší nárůst byl zaznamenán v letech 2011 a 2012. Co se týče rozdělení do sekcí, tak přibližně napůl jsou zastoupeni chovanci s poruchami osobnosti a psychotici. Reálně ovšem většina těchto kategorií často splývá. Jeden chovanec je jasně klasifikován jako sexuální deviant. Jednoho až dva chovance je možné primárně diagnostikovat jako zneuživatelé návykových látek (nebyla mu ovšem zabezpečovací detence uložena podle § 100 odst. 2 písm. b) TrZ), i když ve skutečnosti značná část chovanců má s těmito látkami nějaké zkušenosti včetně těch, kteří návykové látky užívali, aby zmírnili příznaky svých duševních poruch. Průměrný věk chovance je přibližně třicet let.

Jedenáct chovanců bylo soudem uznáno nepřičetnými. Patnáct chovanců spáchalo dokonanou vraždu nebo se o ni alespoň pokusilo (mezi tyto počítám i ty, kteří spáchali pouze čin jinak trestný, jehož objektivní stránka koresponduje s trestným činem vraždy).

Co se týče perspektivy dalšího vývoje, tak zhruba deset chovanců s vysokou pravděpodobností hraničící s určitostí brány detenčního ústavu nikdy neopustí. Vesměs

tito lidé trpí nevyléčitelnými poruchami, především poruchami osobnosti, které buď nejdou léčit vůbec nebo si už takoví chovanci vybudovali rezistenci na příslušná psychofarmaka. Medikamenty jsou nejvíce využívány u psychotiků. Deset až patnáct chovanců potřebuje pravidelně přijímat léky.

Jednomu chovanci již byl ukončen výkon zabezpečovací detence a opustil brány detenčního ústavu směrem do výkonu ústavního ochranného léčení. Přeměna zabezpečovací detence na ústavní ochranné léčení je v praxi jediná možnost ukončení výkonu zabezpečovací detence (kromě smrti). Propuštění ze zabezpečovací detence je sice podle dikce Trestního zákoníku možné, ale reálně neuskutečnitelné. Umožnit chovanci pohybovat se na svobodě bez mezistupně reprezentovaného ústavním ochranným léčením (případně posléze ambulantním) představuje příliš velké riziko pro společnost i samotného chovance.

V současné době je pravděpodobná budoucí přeměna zabezpečovací detence na ústavní ochranné léčení u pěti chovanců. U dvou chovanců se očekává tato přeměna v první čtvrtině příštího roku, tři další chovanci budou zřejmě propuštěni do ochranného léčení v blízké budoucnosti.

6.3 DENNÍ REŽIM CHOVANCŮ

Chovanci mají víceméně standardizovaný denní režim, někteří ovšem nejsou schopni se účastnit vybraných aktivit. Budíček je stanoven na šestou hodinu ranní, po kterém následuje čas na osobní hygienu, snídani a podání medikamentů, jejichž požití je kontrolováno odbornými zaměstnanci. Po snídani se koná tzv. raport, kdy probíhá obchůzka všech chovanců a jsou zaznamenány jejich požadavky (např. na nákupy v ústavní kantýně). V neposlední řadě probíhá lékařská vizita.

V osm hodin začíná pravidelná ranní komunita, která probíhá formou společné diskuse o problémech chovanců, jejich pocitech, návrzích atd. Komunity trvají zhruba půl hodiny až hodinu a účastní se jí všichni chovanci, kteří jsou toho schopni. Zkušenosti s vedením a průběhem komunit byly čerpány především z Psychiatrické léčebny Praha-Bohnice.

Pravidelně každý den proběhne vyhodnocení bodového systému na odděleních. Chovanci jsou hodnoceni podle různých kritérií, mezi které patří např. úklid, aktivita a pomoc a postoj k ostatním chovancům. Podle počtu dosažených bodů získávají

chovanci právo na různé odměny – možnost výběru televizního programu, nákupy v ústavní kantýně nebo např. pochvala ředitele detenčního ústavu.

Po deváté hodině se chovanci věnují různým aktivitám. Vždy je zpracováván týdenní plán aktivit. Již jsem zmínil tělocvičnu a venkovní sportovní plochu, kde se chovanci mohou věnovat v omezené míře sportování. Dále je možnost podstoupit arteterapii spočívající v malování obrázků. Venkovní areál skýtá možnost věnovat se pěstování plodin. Za tímto účelem bylo zřízeno několik políček, kde chovanci pěstují převážně zeleninu, kterou po vypěstování mohou zkonzumovat. S tím je spojen i kroužek vaření, k jehož realizaci slouží ústavní kuchyně. Dílna skýtá možnosti práce se dřevem či s keramikou, k čemuž byla dílna vybavena keramickou pecí. Nakonec ještě musím zmínit skupinové a individuální (ty jsou na vyžádání každého chovance) konzultace s psychologem nebo psychiatrem.

Následuje oběd a vycházka, kterou chovanci absolvují ve venkovním koridoru, kde se mohou procházet nebo sedět na lavičkách. Později se chovanci věnují odpoledním aktivitám, mezi které patří sledování televize nebo poslech hudby. Mají také právo na volný pohyb po oddělení – po chodbách. Poté mají chovanci večeři a opět sledují televizní programy. Večerka je o desáté hodině.

6.4 ZABEZPEČOVACÍ DETENCE DE LEGE FERENDA

Současná právní úprava zabezpečovací detence není úpravou bezchybnou a v některých ohledech se v praxi setkává s jistými problémy i proto, že zákonodárci nemají přesnou představu o realitě výkonu zabezpečovací detence v detenčním ústavu.

V diskusi s odbornými zaměstnanci se jako jeden z problémů zákona ukázala úprava komplexní zprávy (§ 26 ZVZD), kterou musí zpracovávat každé tři měsíce komise ústavních odborníků a která obsahuje rozsáhlé zhodnocení chovance. Problémem je četnost vypracovávání komplexních zpráv. Za tři měsíce se u typického chovance detenčního ústavu a jeho duševního stavu změní velmi málo, tudíž je možné diskutovat o smyslu tak častého hodnocení, které je navíc poměrně rozsáhlé. Podle představ odborných zaměstnanců by se tato lhůta měla prodloužit na půl roku až rok.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zejména přiblížit instituty ochranného léčení a zabezpečovací detence a věnovat se podrobně jejich jednotlivým aspektům jako např. ukládání, výkonu, formám a typům či trvání. Větší důraz jsem kladl na zabezpečovací detenci jakožto nejmladší ochranné opatření v českém právním řádu, které existuje teprve od 1. ledna 2009. Neopomenul jsem také vystihnout podstatu ochranných opatření jako celku, včetně uvedení jejich základních rozdílů proti trestům a krátké poznámky směrem k ostatním ochranným opatřením v českém trestním právu.

Ochranné léčení je již dlouhým obdobím prověřeným právním instrumentem s bohatou judikaturou, nicméně i zde je možné nalézt několik problémů a kontroverzí, jimž by bylo vhodné se věnovat. S účinností Zákona o výkonu zabezpečovací detence a jeho přechodným ustanovením o výkonu dosud nevykonaného ochranného léčení došlo místy k výkladovým problémům ohledně aplikace maximální dvouleté lhůty na ochranná léčení uložená před 1. lednem 2009. Zpřesněním výkladu a rozhodovací praxí se tento problém již vyřešil. Dalším problémem je v současné době velmi dlouhá čekací doba na započítání výkonu ochranného léčení, což snižuje možnost dosažení jeho účelu.

V kapitole zabezpečovací detence jsem se zabýval mimo jiné důvody a teoretickými východisky jejího vytvoření. Nyní s odstupem času a po studiu dané problematiky mám za to, že rozhodnutí rozšířit výčet ochranných opatření bylo jediné správné. Zabezpečovací detence ve své nynější podobě je ukládána těm nejneuvadatelnějším pachatelům, kteří jsou nevhodní pro umístění do ochranného léčení, jak se v praxi ukázalo a na což poukazují mnozí odborníci i právníci.

Zákonodárci se při své legislativní práci částečně inspirovali v zahraničí a i nadále je možné z právních řádů evropských států čerpat mnohé poznatky, neboť minimálně v případě Slovenska, Německa a Nizozemska, tedy zemí, jejichž úpravu zabezpečovací detence jsem zmínil v této práci, se jedná mnohdy o podstatné rozdíly v podmínkách ukládání a výkonu tohoto ochranného opatření.

Situací, nad kterou by bylo moudré se zamyslet, je ukládání zabezpečovací detence trestně neodpovědným mladistvým, u kterých dochází k výkonu tohoto ochranného opatření v podstatě za stejných podmínek jako u dospělých pachatelů. Tento stav dle mého názoru není ideální, protože v případě mladistvých by měl být zachováván zvláštní přístup vzhledem k jejich dosud často neukončenému psychickému vývoji a

umístěním obou kategorií pachatelů do stejného zařízení k tomu nejsou dány nejlepší podmínky.

Nakonec bych se rád zmínil o své exkurzi do Ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně, kde mi byla 19. listopadu tohoto roku umožněna prohlídka, kterou hodnotím jako velmi přínosnou. Měl jsem možnost hovořit jak s pracovníkem Vězeňské služby, tak i s primářem celého detenčního ústavu a vyslechnout si jejich názory na podobu a fungování zabezpečovací detence. Nepochybně se jako potenciální problém jeví velká obsazenost ústavu a zatímní nepřípravenost opavského detenčního ústavu. Nicméně brněnský ústav zřejmě bude schopen toto mezidobí překonat a případné další chovance přijmout.

Podle odborných zaměstnanců brněnského ústavu není text zákona ideální a dostatečně reflektující realitu výkonu zabezpečovací detence. Jedním z problémů je nutnost příliš často zpracovávat komplexní zprávu o stavu chovanců. Námětem na novelu zákonné úpravy by tedy mohla být změna lhůty, ve které se tato zpráva musí vypracovávat, a to ze třech měsíců alespoň na půl roku.

Budoucí vývoj zabezpečovací detence bude spoluvytvářen i judikaturou vyšších soudů, která v současné době prakticky neexistuje na rozdíl od situace v oblasti ochranného léčení. Nepochybně další praktické zkušenosti s výkonem zabezpečovací detence a jeho efektivitou budou stimulem pro změny právních předpisů v příštích letech.

SEZNAM ZKRATEK

TrZ – Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.)

TrŘ – Trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.)

ZSVM – Zákon o výkonu soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

UČEBNICE A KOMENTÁŘE

JELÍNEK, Jiří aj. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 895 s.

NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. 4. vydání. Praha: Aspi Publishing, 2003. 435 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009-2010. 3285 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 3011 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, 968 s.

KNIHY A MONOGRAFIE

BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 151 s.

CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Nepříčetný pachatel. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců., 1995. 97 s.

PAVLOVSKÝ, Pavel. Soudní psychiatrie pro právníky. 2. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta (Scripta Iuridica), 2010. 79 s.

SOLNAŘ, Vladimír. Tresty a ochranná opatření. 1. vydání. Praha: Academia, 1979. 216 s.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. 870 s.

ČLÁNKY V ČASOPISECH A MONOGRAFIÍCH

HERCZEG, Jiří. Poznámky k německé úpravě institutu zabezpečovací detence. Trestněprávní revue. 2005, roč. 5, č. 8, s. 201-204

MADLIAK, J., DZADÍK, P. Detencia – aktuálna trestnoprávna úprava v Slovenskej republike. Bulletin Advokacie. 2008, roč. 38, č. 12, s. 35-38

MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. Bulletin Advokacie. 2009, roč. 39, č. 10, s. 91

PŘESLIČKOVÁ, Hana. Vybrané otázky budoucí úpravy zabezpečovací detence. In Detence – Nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská fakulta v Plzni, 2005. s. 57-63

PŘESLIČKOVÁ, H., TOMÁŠEK, J., ZEMAN, P. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? Zdravotnictví a právo. 2005, roč. 9, č. 2, s. 9-17

SEJREK, František. Inspirace pro český detenční ústav. České vězeňství. 2005, roč. 14, č. 3, s. 30-31

SOTOLÁŘ, A., AUGUSTINOVÁ, P. K trestní odpovědnosti mladistvých a k možnostem reakce na činy jinak trestné spáchané trestně neodpovědnými mladistvými. Trestněprávní revue. 2007, roč. 6, č. 7, s. 196-201

ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. Trestněprávní revue. 2010, roč. 9, č. 4, s. 100

ŠÁMAL, Pavel. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. s. 342

ŠÁMAL, P., ŠKVAJN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. In Detence – Nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005.

ŠKVAJN, Petr. Zabezpečovací detence v osnově trestního zákoníku a návrhu zákona o výkonu zabezpečovací detence. In Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2. Praha: Karolinum, 2007. s. 109-115

VANDUCHOVÁ, Marie. Ochranná detence z hlediska zásady přiměřenosti. In Detence – Nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005.

VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku. Právní rádce. 2010, roč. 18, č. 1, s. 1-12

VANTUCH, Pavel. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. Trestní právo. 2010, roč. 14, č. 9, s. 5-13

PRÁVNÍ PŘEDPISY V PLATNÉM ZNĚNÍ

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002 MS, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 15/2009

VYSOKOŠKOLSKÉ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

HLADÍKOVÁ, Tereza. Ochranné léčení a zabezpečovací detence. Praha, 2011.

Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Katedra trestního práva.

Dostupný také z WWW:

http://digitool.is.cuni.cz/R/DRQILLCADJLJ5743UF1GAGGG1FMESCFI1BNB12ABTY8DLGFTDB-00216?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=001013&base=GEN01

NOVÁKOVÁ, Jitka. Aktuální otázky ochranného léčení. Praha, 2009. Rigorózní práce.

Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Dostupný také

z WWW:

http://digitool.is.cuni.cz/R/KU6LRVALKBIJM9766SRSLE78CNVNYNFAYVH94JPSFN6PBF EK46-00588?func=results-jump-full&set_entry=000015&set_number=003689&base=GEN01

ŠVANDOVÁ, Nicola. Ochranné léčení sexuologické a související otázky. Praha, 2010.

Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva.

Dostupný také z WWW:

http://digitool.is.cuni.cz/R/RPEN3R9JKX8V6IIS4PT2NYX4YCJ61F5ERPNNNSFIC5BU7GF975U-00184?func=results-jump-full&set_entry=000001&set_number=005011&base=GEN01

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – fotografie objektu Ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně

Příloha č. 2 – fotografie ložnice pro chovance v brněnském detenčním ústavu

Příloha č. 3 – fotografie sportoviště v brněnském detenčním ústavu

Příloha č. 4 – fotografie střežené díly brněnského detenčního ústavu

PŘÍLOHY

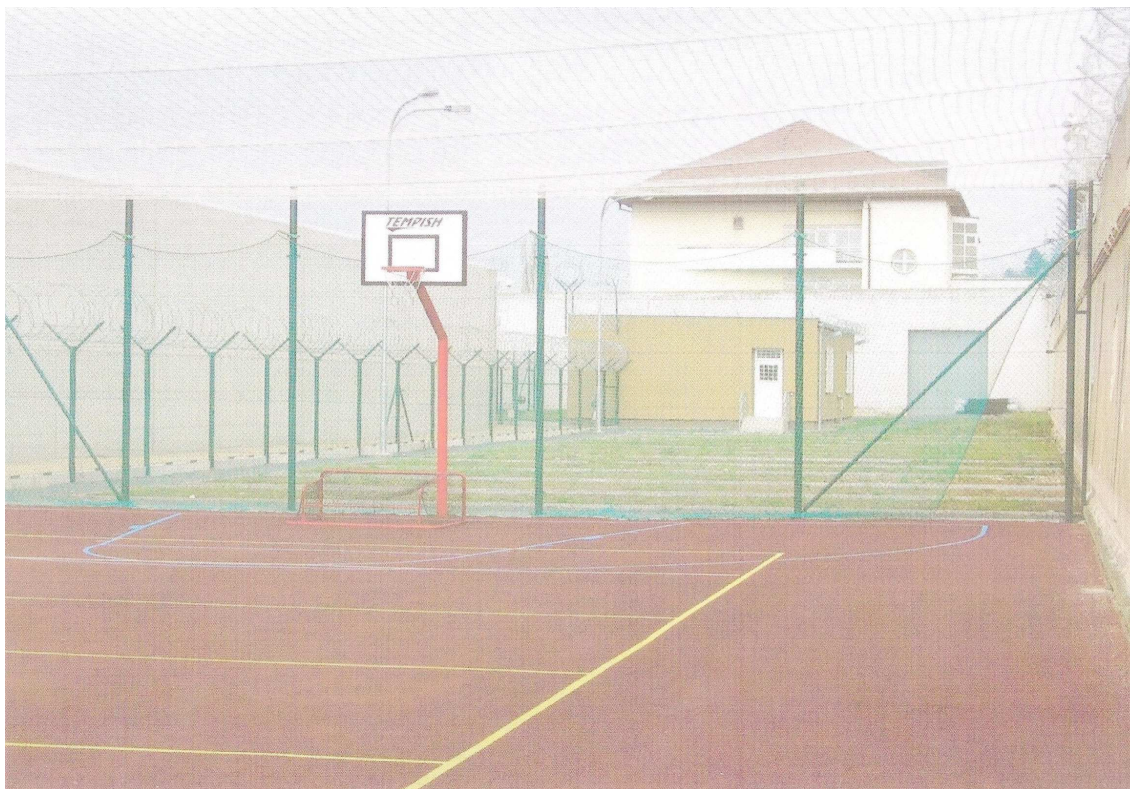
Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

ABSTRACT – PROTECTIVE THERAPY AND PREVENTIVE DETENTION

This paper is concerning two types of protective measures in Czech criminal law – protective therapy and preventive detention. The goal was to introduce and then deeply analyze these two legal institutes. I particularly focused on preventive detention as it was only recently put in force in the Czech republic.

In the introductory chapter, I briefly described the nature of protective measures as a whole. I also outlined some major differences between protective measures and penalties, gave some insight into the history of protective measures in Czech lands and explained a few important terms, e.g. insanity or drug addiction, which are widely used in this area of law.

The following chapter deals with protective therapy and its key features, namely its imposing, execution and duration. The next one summarizes basic elements of preventive detention, which are in many ways similar to those in the previous chapter. I tried to point out the grounds on which preventive detention was embraced by Czech law and also to analyze the differences between both these protective measures. In this thesis I included some major court decisions with paramount importance and I also have done a short comparison of statutes governing preventive detention in a few foreign European countries.

Fourth chapter is focused on transitions between protective treatment and preventive detention and on legal conditions on which those transitions depend. Chapter five deals with granting of protective measures to adolescents and children under the age of fifteen. Juvenile offenders need special approach.

I had an opportunity to visit a preventive detention facility in Brno, where I talked to a few experts and had a tour through the whole facility, therefore had a chance to see preventive detention in reality. I covered some interesting facts from this experience in the last chapter of my thesis.

In the conclusion of this paper I highlighted certain issues of law which should be dealt with in order to improve current situation concerning protective measures. I tried to weigh the importance of both these protective measures.

KLÍČOVÁ SLOVA – KEY WORDS

ochranné léčení – protective therapy

zabezpečovací detence – preventive detention

ochranná opatření – protective measures

trest odnětí svobody – imprisonment

nepříčetnost - insanity